

Проект „Фантастично читалище“

Сборник от научно-фантастични произведения

Списание „Наука и техника за младежта“

1963 г.

София, 2014

Библиография

[Еста](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Ян Винарж. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 1 от 1963 г.

[Алатир камък](#)

Научно-фантастичен разказ. Автори Е. Войскунски и И. Лукодянов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 2 от 1963 г.

[Разказът на готварския чирак](#)

Научно-фантастичен разказ-шега. Автор Я. Бялецки. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 3 от 1963 г.

[Опитът на Ме Фи](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Г. Кайдош. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 4 от 1963 г.

[Загадъчните октаедри](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Галя Грудер. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 5 от 1963 г.

[Господарите на Космоса](#)

Фантастичен разказ. Автор И. Росоховатски. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 6 от 1963 г.

[Перална трагедия](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Станислав Лем. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 7-8 от 1963 г.

[Между седем и осем](#)

Фантастичен разказ. Автор Емил Зидаров. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 9 от 1963 г.

[Откритието](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Рафаил Бахматов. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 10 от 1963 г.

[Протокол](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор Св. Славчев. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 11 от 1963 г.

[Летящи по Вселената](#)

Научно-фантастичен разказ. Автор В. Журавльова. Списание „Наука и техника за младежта“, брой 12 от 1963 г.

Еста

Научно-фантастичен разказ

Ян Винарж

Авторът е получил награда от
Международното жури в Москва.

Из бележника на репортера

– И така, вие искате да научите нещо за тях...

Докато Шевцов не проговори, изобщо не знаех дали е чул въпроса ми. И сега той седеше все така полуизтегнат в удобното кресло, с притворени очи. Държането му никак не ме учудваше – той трябваше добре да си отпочине. Аз дори не знаех дали ще се съгласи да разговаря, а май че и той не знаеше това. Но най-сетне се реши.

– Значи искате да ви разкажа за тях – повтори той. – Но защо?

– С удоволствие бих написал нещо – отговорих му и веднага изложих единствения аргумент, който ми хрумна. – Хората трябва да научат за тях.

– Съгласен съм с вас. – Сега вече Шевцов отвори очи и започна да ме разглежда внимателно. – Но защо се обръщате именно към мен? Най-интересното ще научите на Земята в Биохимическия институт или от доктор Чее, когото изпратиха тук. Идете при него!

– И все пак научната страна на въпроса е най-важното. – Той, естествено, знаеше това, а беше убеден, че и аз го знам, но сигурно

искаше и аз да го повтора. Сякаш, за да се убеди, че сведенията му ще попаднат в добри ръце.

– Че се обръщам към вас, също така не е случайно: та нали вие ги открихте тук, на Еста, нали още от самото начало вие се занимавате със случая.

– Не би могло да се каже, че от самото начало – възрази Шевцов.

– Това вече беше втората част.. Всичко е започнало преди сто и петдесет години и за истинското начало ние знаем само от техния палубен дневник. Четохте ли го?

– Да, или по-скоро отделни места...

Бях го прегледал вчера, веднага след кацването ни. Това беше обикновен палубен дневник, но всички събития в него бяха така живо изложени, че аз се почувствувах почти като действителен участник.

* * *

– Един месец – каза Рос и се отмести от затихналата програмна самодействаща изчислителна машина. Черната буря, незаглушавана вече от тракането на машината, отново гръмна във високоговорителите.

Най-напред се обади Гранди, капитанът на тази първа експедиция, изпратена на планетата Еста:

– Всички ли? – попита той.

– Всички – потвърди Рос, който беше вече напълно спокоен като останалите. Колко чудно е, помисли си той: ние никак не приличаме ва корабкрушенци, намиращи се на тридесет парсека от Земята, на чужда непроучена планета, в една доста повредена ракета, която никога не ще може да стартира. Никой не би разбрал, че ни остават

едва четири седмици живот. Това само ние знаем и външно по нищо не личи.

* * *

Всичко започна преди четиринадесет дни, когато Нина дойде при Рос.

– Много чудно, Нина – стисна той още веднъж ръката ѝ под лакътя. – Тук ли те боли? И сега, нали? – Рос се замисли. Укрепващото лекарство би трябвало вече да действа – май че няма да излезе навехнат мускул. Но какво може да бъде, дявол да го вземе?...

– Едва ли е нещо сериозно, но все пак протегни ръката си. Малко ще те заболи.

Той взе един от наредените на масата инструменти, допря го до опънатата кожа на ръката и и натисна копчето.

– Това е всичко, Нина. Засега не уморявай ръката си.

Щом момичето затвори вратата зад себе си, той извади с пинсета тънката игла от инструмента, нагласи я под микроскопа и започна да регулира микроманипулатора. Едва видимата частична от мускула, която иглата беше измъкнала, трябваше внимателно да се нагласи за наблюдение с електронния микроскоп. Рос бързо работеше...

Това беше преди четиринадесет дни. А днес? Потърси с очи Нина. Тя се бе отпуснала на кушетката до вратата, а до нея седеше Пиер. В този миг те се обърнаха един към друг и се усмигнаха малко тъжно. „Нещастieto е особено голямо за нея – та те се познават само от два месеца“. Същата мисъл го споходи и тогава... Когато повика в кабинета си Гранди и Пиер, за да им съобщи

здравословното състояние на Нина. Тогава той още не знаеше всичко.

* * *

– Трябваше ми доста време, докато ги видя. – Рос посочи с глава към купа снимки, направени от електронния микроскоп. – Наложих да използвам и някои по-специални методи, но това е без значение. Важно е какво видях. – 'Гой прекъсна разходката си из стаята и се замисли. Трудно му беше да съобщи подобно нещо в присъствието на Пиер. – Това не са болестотворни бактерии, впрочем те изобщо не са бактерии, а вируси. Тук те видимо изпълняват ролята на предизвикващите гниене бактерии – разлагат мъртвите организми, които нямат съпротивителни сили. Озват ли се тия животинки в тялото на човека, той започва да се разлага, макар че химическият процес е различен от обикновеното гниене. Този процес е болезнен, но само докато не са засегнати краищата на нервите. После болките изчезват, което показва, че болестта е напреднала и не може да се прекрати. И в края на краищата...

Той замълча, защото знаеше, че думите му са еднакво мъчителни както за самия него, така и за другите двама.

След малко се обади Пиер. Изглежда той все още не можеше да сложи в ред мислите си.

– Значи Нина...

– Почакай, Пиер – меко го прекъсна Гранди и се обърна към Рос:

– А как са проникнали в нейното тяло? Нима биологическата охрана...

– Мислих вече по този въпрос – уморено отвърна Рос. – Трябва да е нарушила някъде правилата на биологическата охрана.

– А, не е възможно. – Гранди беше все още спокоен, но виждаше се, че преценява нещо, което е свръх силите му. – ...Не е възможно цялата биологическа охрана да не представлява нищо за тия ваши вируси, Рос?

Рос долови мигновено мисълта му – той беше лекар и рано или късно сам би я открил.

– Това и означавало... че и ние...

– Именно, именно – потвърди Гранди. Докато говореше, той беше запретнал десния си ръкав и сега протегна ръка към Рос.

Лекарят отвори шкафа с инструментите, после се обърна и натисна копчето на телефоновизора. На екрана се появи лицето на Нина.

– Рос – каза тя веднага, щом го видя, – всичко е наред! Ръката вече не ме боли!

– Това е прекрасно, Нина. – Беше му тежко, но се овладя. – Елате, моля ви при мен.

Рос изключи апарата, преди тя да успее да го попита каквото и да било.

* * *

„Сега вече го знаят – помисли си Рос. – За отчаяние няма време – трябва да намерим някакъв изход. Трябва да се намери изход!

Той и не съзнаваше, че повтаря на глас мисълта си. А Нина, сякаш чакала думите му, веднага каза:

– Струва ми се, че изход има.

Всички се обърнаха към нея, но това не я смути. Тя погледна Рос и продължи:

– Ти твърдеше, че тези вируси не понасят студа.

– Да – кимна Рос. – Или по-точно при температура около нулата тяхното развитие напълно спира и те продължават да живеят подобно на спори. На практика в това състояние те могат да останат вечно, но щом температурата се повиши, отново оживяват. Какво си намислила?

– Мисля, че изходът е такъв...

* * *

– Всъщност, като погледнем от разстояние, мисълта е съвсем проста. Само че точно при такива случаи в моята родина казват: задним умом все крепки. – Шевцов ми се усмихна облегна се удобно и продължи: – Още в ония времена учените разбрали, че главната опасност за ракетите се крие в повредата на ламбда-генератора. Като се прибави и недостигът на гориво – а то естествено няма да стигне без наличието на ламбда-поле, – ракетата може да развие само малки скорости. При разстояния, които се изразяват с десетки парсеци, един човешки живот не би стигнал за завръщане :на Земята. Знаете ли как са разрешили тази проблема някогашните учени, като се съобразявали със съществуващите тогава горива?

– Да, чрез хибернатори, но какво общо има...

– Хибернатори – прекъсна ме Шевцов. – За хората, сложени в тях, времето е закъснявало десет пъти. В тях можело да лежиш сто години, а да остарееш само с десет. Това се постигало със специални хранителни разтвори и с ниска температура, около нулата. Още ли не се досещате?

– Около нулата ли? Почакайте! Това е температурата, при която онези вируси... Вие мислите, че като влязат в хибернаторите и...

– ...само да чакат. Веднъж откритата идея била много проста за реализиране, само без една малка подробност. Те изпратили към Земята миниатюрна ракетна сонда с радиосъобщение за положението им. Това сега ни се струва много лесно, но при тогавашните методи на навигация е било истинско чудо. Останало им само да легнат и... да чакат. Главното било да спрат развитието на вирусите. Те вярвали, че хората ще открият средство, с което да ги излекуват, затова могли и да вземат подобно решение. Хибернаторите били изнесени от ракетата и инсталирани в една близка пещера. И след това...

– Чакайте – прекъснах го аз, – нали през време на полета на палубата на ракетата винаги оставал дежурен, който периодично се сменявал. Той трябвало не само да управлява ракетата, но и да настани хората в хибернаторите, а след това и да ги събуди – сами те не мога да сторят това.

– Правилно – кимна Шевцов. – Точно в това се състои и малката подробност...

* * *

– Пиер и Нина отпадат, разбира се. – С нетърпеливо движение Гранди прекъсна готвещия се да заговори Пиер и продължи: – Те имат пред себе си още цял живот и изобщо, с една дума, отпадат. Значи оставаме ние двамата.

Той се обърна към Рос и млъкна за миг, но точно когато лекарят си пое дъх, за да му отговори, отново поде:

– Ти, Рос, си медик. Тук някога ще има нужда от теб. А що се отнася до мене...

– ... ти пък най-добре знаеш всичко, което извършихме през нашия полет. Имаш разработена нова теория на гравитацията въз основа на наблюдения. В най-лошия случай твоите проучвания имат не по-малко значение. А не забравяй, че аз мога да бъда заменен от описанието, което ще оставя за нашия случай.

– Аз също – заяви Гранди. – Слушай, Рос, признавам, че не постъпих правилно. Измислил съм доводи, но сега не ми се ще да използваш преимуществото си на началник. Знам, че не е справедливо. И двамата като хора имаме право, но какво да сторим? Как да се разберем?

Рос замислено наблюдаваше пръстите на ръката си, които барабаняха върху масата.

– Има един начин... жребие.

– Жребие ли? – Гранди се усмихна. – Звучи ми някак комично. За хвърлянето на жребие съм чел само в старите романи, но никога не ми е било съвсем ясно защо са прибегвали към него.

– Та то е съвсем просто – каза Рос и очите му зашариха из помещението. – Взимат се например две кибритени клечки...

– Две кибритени клечки – делово го прекъсна Гранди – аз видях преди около две години в музея.

– Не пречи! – Рос не се оставяше да го разколебаят. Той взе от масата парче хартия и го скъса на две половинки. На едната нарисова голяма черна точка и след това сгъна няколкократно листчетата.

– Сега би трябвало да ги сложим в шапка... – все така замислен каза Рос. – Така поне съм чел. Аз обичам историческите романи. – Очите му отново затърсиха, докато откриха един стъклен съд. Взе

го и хвърли двете хартийки в него, после силно го разтърси с обичайното си движение, с което хиляди пъти беше смесвал най-различни разтвори.

– Затвори очи! – обърна се той към Гранди. – Сега извади едно листче! Жребие то е за третия хибернатор. Ако извадиш точката, ти ще останеш навън, иначе – аз. Хайде, тегли де – мислиш ли, че на мен има е по-леко?... Разгъни го сега!

Бавно, с неохота, Гранди разгъна листчето. То беше чисто...

* * *

– ...приблизително така е описал по-късно случая Рос. – Шевцов погледна часовника си и като се убеди, че има още време, продължи. – В своите записки, които всъщност са продължение на палубния дневник, той точно описва фактите. Но вие може би вече сте ги чели?

– Не още не съм. Разкажете ми.

– Собствено, няма какво и да се разказва. Като настанил другите в хибернаторите, той записал всички събития, а останалото е съвсем кратки бележки, интересни преди всичко за лекарите. И все пак, особено краят...

Рос трябва с усилие да се е понадигнал в креслото си. Всичко му е било добре подредено – на таблото виждал показанията на различните уреди, измерващи температурата му, кръвното налягане, пулса... Сега вече той трудно би могъл да прави сам тази измервания. Магнетофонният бележник също бил подготвен да запише последните му думи. Но какво да каже? Не му оставало още много, а му се искало да каже нещо на хората. „Не мога да се движа – чувал той собствения си глас в репродукторите, – но все още

живея. Или вирусите нападат централната нервна система и най-накрая сърцето, или тези органи притежават особена съпротивителна сила. С това трябва да се съобразите! Но какво става с пулса му? Не, вече няма почти никакво време. Трябва да бърза, да съобщи каквото още може: „Температура 37.1, кръвно налягане почти нормално. Като взимам предвид резултатите от опитите, считам, че е обхванат почти целият ми организъм. Нищо не чувствавам – пораженията започват навсякъде от периферните нерви; те изглежда нямат съпротивителна сила. Почти не мога да се движа. Дишането ми е затруднено. Сега вирусите сигурно се размножават със страшно бърз темп...”

Пауза. Какво ли още ще каже Рос? Или вече е умрял и лентата се върти напразно?... „Ха... В никакъв случай не повишавайте температурата, преди да сте открили противосредство. Опитните култури са в лабораторния хладилник...” Ново прекъсване... а след това гласът несигурно започва да шепти: „...и поздравете от мен Нина, Пиер и капитана...”

– Всъщност всичко е твърде просто. – Ние вече стояхме край площадката за кацане и Шевцов гледаше към „Арха“, около която се суетяха човешки фигури. – Аз вече го казах веднъж – те просто са вярвали в човека. Ако не са били твърдо убедени, че хората някога ще бъдат в състояние да ги излекуват, можеха да се поддадат на отчаянието и да умрат. – Астронавтите бяха свършили работата си на площадката. Един от тях се отправи към нас. – А сега – продължи Шевцов – ще ги отнесем на Земята. Останалото е работа на Биохимическия институт. Те още преди година се справиха с

вирусите, чиято култура преди столетие и половина Рос беше изпатил, там вие ще научите и края на историята.

Механикът беше вече при нас. Шевцов стисна още веднъж ръката ми и се обърна към него.

Бавно тръгнах към стаята, в която само преди малко разговаряхме с Шевцов. Креслото му сега беше празно. Седнах на него.

Навън се разнесе грохот – „Арха“ стартираше. След малко, вече на необходимото разстояние от Еста, екипажът ще включи суперламбда-генераторите и ракетата ще изчезне със свръхсветлинна скорост по посока към Земята.

Отместих встрани диктофона. Извадих бележника от джоба си, а след това и моя любим, обикновен старомоден молив. И започнах да пиша...

Алатир камък

Научно-фантастичен разказ

Е. Войскунски, И. Лукодянов

Авторите са наградени от сп.
„Техника младежи“ с I награда в
националния кръг на конкурса.

– Пак тази луковица – каза Олег. – Момчета! -- викна той. – Елате насам!

Първа излезе от палатката Света. Тя погледна покритото с облаци небе и се намръщи. После хвърли поглед към панталоните и обувките си, които бяха покрити със засъхнала кал, и едва след това към Олег.

Олег стоеше до огромния валчест камък и махаше с ръка.

– Луд – каза Света, – само по фланелка.

Тя надзърна в палатката:

– Володя, Борисе, Излезте. Олег пак е намерил нещо.

Володя скочи, направи от дланите си фуния и протръби сигнала за събуждане. Борис се зави през глава с одеялото.

– Физик, а спи като лирик – каза Володя. – Да го смушкам ли?

– Остави го – отвърна Света. – Преди седем без друго няма да стане.

Тя се запъти към Олег. Володя крачеше след нея и се прозяваше.

Боровете растяха направо от скалите. Ниски брези протягаха сгърчени ръце, сякаш просеяха милостиня.

– Гледайте – каза Олег, – пак тези изображения.

На грапавата повърхност на камъка бе изсечено нещо като луковица, полегнала на една страна.

– Правех си, знаете, зарядката. Тичам покрай този камък и гледам – луковица! Същата, каквато видяхме в Мариина махала. И край блатото, където Светка хлътна вчера.

– Хм, да каза Володя, – Само че, според мен, това не е луковица, а стилизирана стрела.

– Острие на стрела! – извика Олег. – Вярно, Вовка!

Той скочи от мястото си и хукна към палатката.

Дойде Борис, сънен и рошав.

– Пак първобитни картинки – каза той лениво. – Моля да .имате предвид, че днес не ми е ред да приготвям закуската.

– Боречка е изгладнял – каза Света. – Боречка се сърди.

– На себе си се сърдя. Замъкнахте ме едва ли не в тундрата. Посещавате стогодишни старици, записвате скъпоценни сведения: в морето океан, на остров Буян лежи бял горещ камък алатир, а под него сабя дипленица, тежка двадесет пуда... Близо тон и половина. И защо да лежи там? И защо аз, глупакът, тръгнах с вас да си губя последната ваканция? На вас ви е добре, Вовка си е с княгиня Лебедица, а този любител на приказки...

Олег насочи обектива на своя „Зоркий“ към камъка и щракна.

– Явно, острие на стрела – каза той, като затваряше калъфа. – Бих искал да знам накъде сочи.

– Какво ти острие? – промърмори Борис. – Според мен това е капка. Аеродинамично тяло. И не острият; а тъпият край сочи

посоката. И изобщо трябва да се приготви закуската. Слушай, княгиньо Лебедице, заеми се. В края на краищата днес е твоят ред.

Закусваха в палатката, под шумоленето на дъжда.

– Древните хора току-така нищо не са съчинявали – каза Олег. – Вземете например алатир камък. Не напразно, дявол да го вземе, в книгата на гълъбите цар Волотаман Волотаманович пита Цар Давид Иесеевич кой камък е бащата на всички камъни, а последният му отговаря: алатир камък!

– Ти яж, яж – каза грижливо Света. – Ровиш с лъжичката, а не слагаш в устата си.

– Виж как хубаво се храни Борис – прибави Володя.

– Глупава професия имате – произнесе се Борис с пълна уста. – Само приказвате. Приказчици. Вашият алатир камък във всички приказки е бял и може да гори! А някъде използват ли се тези свойства?

– Според класификатора на Аарне-Андреев алатир камък най-често се споменава в заклинанията срещу всевъзможни нещастия – каза Света с тона на отличничка. – а свойствата му действително не се използват.

– Това не е вярно – възрази Олег. – Споменаването на камъка в заклинанията е обредно действие. Неговият смисъл е такъв: допирът му придава на слабия човек свойствата на камъка – сила и твърдост. Веселовски смята, че алатир камък е олтарен камък на Ционския храм. А според Надеждин „златир“ идва от гръцкото „електрон“, „илектър“, т. е. „кехлибар“. А кехлибарът наистина гори....

– Помниш ли какво се говори за него в старите книги? – прекъсна го Света. С притворени очи тя произнесе напевно: – „Илектър-камък е паче рядък, единствен между камъните, златовиден, а също и сребровиден.”

– Гърците са възпявали кехлибара много пъти – забелязва Володя. – Той е и красив, и се наелектризира, ако се потърка с плат. Ясно е защо за него са съчинявали най-различни стихове..

След закуската почнаха да се стягат за път.

– Къде е чукчето ми? – попита Володя, ровейки в раницата си.

– Ето го. – Света му подаде геоложко чукче с дълга дръжка. – И не смей повече да го слагаш в моята раница.

– Не съм го слагал – учудено каза Володя. – Добре си спомням...

– Достатъчно – каза Олег. – Ето какво мисля аз, момчета. Борката ни подсказа правилна мисъл за капката. Трябва да вървим в посоката, която сочи тя.

– Но тя сочи настрана от Тарабаровка.

– Нищо, има време за Тарабаровка. Няма да си простя, ако не проверим накъде водят тези знаци.

Борис сви рамене.

* * *

Какво правеха ленинградските студенти в Северна Карелия? Преди две години Олег, студент-филолог, бе посетил тези места с експедиция от фолклористи. Очарован слуша той бавната реч на разказвачите на народни приказки и руската легенда, нейната печал и хумор, както се казва, завинаги покориша душата му. Още тогава Олег се замисли върху честото споменаване на алатир камък.

Последната ваканция той реши да прекара отново в северния езерен край. С него замина Света, негова съкурсница и също толкова ентузиазизирана любителка на фолклора. Що се отнася до Володя от геологическия факултет, за него беше все едно къде ще замине, стига да бъде със Света. В последния момент към тях се присъедини приятелят на Володя Борис, физик от четвърти курс – той се надяваше да се освободи от няколко излишни килограма.

На 66-я паралел четиримата слязоха от мурманския влак. В синия здрач на бялата нощ те дълго вървяха, като дишаха влажния студ на блатните изпарения и ругаеха Олег.

В Мариина махала – селце край тихото езеро Куг – живееше старица, разказвачка на народни приказки, позната на Олег от предишната експедиция. Отстъпвайки пред настойчивите молби на Олег, тя им разказа, фъфлейки с беззъбата си уста, приказки и религиозни стихове. Олег и Света бяха във възторг. Володя не разбра почти нищо, но също хвалеше старицата. А Борис се измъкваше незабелязано от къщата и скиташе по брега или ловеше риба с малчуганите.

На третия ден Олег реши да отидат в Тарабаровка, където живеел някакъв дядо, за който разправяха, че знаел маса всевъзможни предания. С раници на рамо нашите приятели тръгнаха на път.

Когато заобикаляха езерото Куг, те неочаквано се натъкнаха на странен знак, изсечен на една скала. Това беше забележителна находка. Олег фотографира скалното изображение и през целия път говореше само за него. Втора „луковица“ бе открита край торфеното тресавище, на плоска каменна плоча.

И ето за трети път същият загадъчен знак...

Вървяха по компаса. Пробиваха си път през гъста гора, след това започнаха дребни храсти, зелени поляни с боровинки и свински ягоди. Под краката им ту пружинираше мека торфена настилка, покрита с червеникав мъх, ту се стелеше сив, попукан гранит. Олег внимателно оглеждаше всички камъни по пътя.

Борис се спря.

– Така не може, момчета – каза той, дишайки тежко. – Дявол знае къде ще се озовем. Да се връщаме, докато не е мръкнало.

- Не – каза Олег.

Пред тях се откри малко езерце, неочаквано, зад безреден куп от камъни. То беше светлосиньо и по форма напомняше подметка. Като че ли някакъв приказен великан бе стъпил тук с огромното си крачище, а след това вода бе заляла следата. Боровете бяха заобиколили езерото. Наоколо цареше такава тишина, че на човек му писваха ушите.

– Ама че дивотия – каза Борис. – Можеш да забравиш, че на света има телевизори.

– Според мен тук трябва да ноцуваме – каза Володя.

Мръкна се. В здрача на северната нощ запълзя белезникава мъгла и гората стана приказна и призрачна. Студентите лежаха в палатката, плътно завити с одеялата.

– Все мисля за тези знаци по скалите – каза Олег. – Може би капковидната, аеродинамичната форма е белег за висока цивилизация. Може би по-висока от нашата... Та ние и досега означаваме посоката с първобитния знак на стрела с пера...

Момчета, ами ако се окаже че тук е имало древна цивилизация?
Съвсем неизвестна...

– Къде може да се е дянала тя? – попита Володя сънен. –
Цивилизациите не изчезват безследно.

– А ледниковият период? – възрази Олег. – Голямото заледяване
е заличило напълно всички следи.

– Я слушай – прекъсна го Борис. – Ти сутринта спомена за един
цар... как го казваха? Валидол Валидолович или нещо подобно?

– Волотаман Волотаманович.

– Ха така. Той не е ли казал, че нощем трябва да се спи?

* * *

Олег сънува чуден сън: че моли дядото от Тарабаровка да му
разкаже някоя легенда. Хитрият дядо дълго не се съгласява, а след
това сяда до телеграфния апарат и започва да предава по него.
Олег не знае морзовата азбука и се сърди.

Олег се събуди и разтърси глава, за да се отърве от видението.
Но металическият звук кой знае защо не изчезваше. Той глухо се
донасяше иззад палатката.

Олег се огледа. До него хъркаше Володя. Ето и русата глава на
Света върху гумената възглавница. А Борис не беше в палатката.
Разтревожен Олег стана и отметна входното платнище. В палатката
нахлу мъгла. Олег не се сдържа и кихна.

– Какво става? – Света веднага се събуди. – Къде отиваш?

– Ще отида да видя къде е Борис. А ти спи.

Олег излезе от палатката. В предутринната синкава мъгла гората
беше изпълнена с движение. Лек студен вятър гонеше мъглата, тя
се вкопчваше в храстите и стволите на боровете. Пристъпвайки

внимателно, Олег тръгна към звука. Изведнъж до една грамада от камъни той видя човешка фигура. Това беше Борис. Той удряше камъка с нещо металическо.

Олег се приближи на пръсти и видя върху камъка току-що изсечена „капка“. Такава била работата, значи.

– Ей, момчета! – раздаде се гласът на Света.

Борис изтърва чукчето и секача. Дойдоха Света и Володя.

– Хванахте ме, дяволи – каза, хилейки се, Борис.

Володя погледна учудено „капката“ и се закиска.

– А аз... аз... все си мислех защо моето чукче се намери в раницата на Света...

– Сбъркал съм в тъмното – каза Борис. – Признавам си, братлета, ония три знака ги изсякох аз на шега. Стараех се. Замазвах ги с пръст, за да изглеждат стари. Вече беше ми омръзнало, но днес необходимостта ме принуди. Трябва, мисля си, да обърна капката наопаки. За да не скитаме напразно из гората... Че вие и древна цивилизация измислихте. Аз, право да си кажа, имах предвид пришълци от космоса...

Всички се смееха освен Олег. Той имаше потиснат вид.

– Идиот – каза той сърдито на Борис и се запъти към палатката.

– Я, какво е това? Гледайте, момчета! – провикна се Света.

На мястото, където сивите камъни се скриваха под водата, на тъмносивата ѝ повърхност трептеше и блестеше светло петно.

– Като че ли фенер гори под водата – каза Борис. – Това вече не е моя работа...

* * *

Сутринта беше топла, дори слънчева. Света разтопи в консервена кутия парче сланина и Борис започна да маже Володя внимателно, разтърквайки кожата му с всички сили.

– Малко пощипва, солена е – каза Володя. – Авторитетите препоръчват за тази цел моржова мас.

Той завърза през кръста си края на едно въже и влезе решително във водата.

– Ах, дявол да го вземе! Студена е! – неволно се провикна той.

Мястото се оказа дълбоко. Володя се гмурна, Борис отпущаше след него въжетото. След една минута Володя се показа на повърхността, дишайки тежко.

– Е! – извика Света. – Дълго ли ще пъхтиш? Излизай, ще замръзнеш!

Володя шумно пое въздух, преобърна се във водата, показа за миг петите си и изчезна. Секундите течеха мъчително.

– Борис, веднага го измъквай – не издържа Света.

Борис беше вече грабнал въжетото, но в този момент Володя се показа на повърхността и бързо доплува до брега. Въжетото остана във водата.

Олег се залови да разтрива гърба на Володя с калъфа на палатката.

– Какво намери? – попита Света. – Не го усуквай, Володка!

– Аз вече го усуках – каза той. – Теглете, момчета!

Студентите измъкнаха на брега златист камък колкото волска глава, завързан на кръст с края на въжетото.

– Злато! – провикна се Света.

Тя се наведе, пипна меко светещата повърхност и си дръпна ръката.

– Какво е това? – каза тя смутено. – Като че ли ток ме удари.

– Значи не ми се е сторило – каза Володя. – Мен също ме удари, когато го завързвах.

– Я се дръпнете – Борис извади ножчето си и разряза възела. – А сега да помислим. Хайде, Вовка, камъните са твоята специалност.

С умел удар с чукчето Володя откърти малко парченце от камъка.

– Защо го чупиш? – тихо каза Олег.

– Почакай – Володя втренчи поглед .в прясно счупеното място.

То видимо стана по-светло, от него бликна сноп светлина. След това почна бързо да потъмнява.

– Хм, да – каза Володя. – Изобщо по тези места се среща минералът хакманит. Той е сив, а свежо счупеното място има вишнев цвят. След четвърт час то пак посивява. Ако се държи няколко месеца на тъмно и се изнесе на светлина, за няколко секунди почервява... Но това не е хакманит.

– А какво е тогава? – нетърпеливо попита Света.

– Почакай. – Той продължаваше да върти откъртеното парченце. – Изобщо камъните не обичат светлината. Търсачите на скъпоценни .камъни смятат, че камъните трябва да се държат една година на тъмно, влажно място...

– Език твой – враг мой, Вовка! – извика Света. – Престани да четеш лекции, говори свястно.

– А в Урал опушеният кварц се превръща в златист, като се пече в хляб... Добре, млъквам.

Володя разчовърка парченцето с ножа, помириса го, сложи го в една лъжица и го подържа над огъня. Парченцето почна да се топи в краищата и изведнъж избухна. Във въздуха се разнесе приятна, непозната миризма.

– Как каза ти, Света? – попита Володя. – Камъкът е паче ценен...

– И твърде рядък – поде тя. – Но какво? Нима това...

– Май че е такова нещо. Но ако това е кехлибар, то той е доста чудноват. Обикновеният кехлибар се е образувал от вкаменената смола на иглолистните дървета от третичния период. Мирисът на нагретия кехлибар е смес от аромата на карамфил и борова смола. А това е нещо друго... И цветът е малко необикновен. И сиянието...

– Значи не е кехлибар? – попита Олег.

– Трябва да се направи анализ. Обикновеният кехлибар е $C_{10}H_{16}O$. Възрастта му е около един милион години. А този камък според мен е по-стар. Може би той не е от иглолистни дървета, а от някакви гигантски папрати от каменноугления период. Палеокехлибар, така да се каже.

Докато се водеше този разговор, Борис седеше клекнал на земята и човъркаше камъка с края на ножа си. С лек трясък изскачаха искри.

– Той е статически зареден – каза Борис, ставайки. – И привлича сламките. Колко години му даваш, Вовка?

– Четвърт милиард, не по-малко.

– И така, братлета, това нещо притежава свойствата на електрет.

– Какво значи електрет? – попита Света.

– Виждаш ли, някои смоли, попадайки в разтопен или размекнат вид в електростатично поле и застивайки в него, стават електрети:

те запазват електрическия заряд, както магнитът запазва магнитните свойства.

– Но какво е могло да го зареди? – попита Володя.

– Откъде да знам? Във всеки случай естествено електрическо поле. Близко попадение на гръм, случайно възникнало електрическо поле или нещо друго... Много ли знаем за електрическото поле на Земята в ония времена? Та ние всъщност узнахме за съществуването на електретите преди няколко десетки години, макар да са били предсказани още от Фарадей...

– Едно е ясно – продължи Борис след кратко мълчание. – Тази смола е попаднала в мощно статично поле, именно в разтопен вид, когато двуполюсните молекули могат по-лесно да се преориентират. Всички плюсове на една страна, минусите – на друга... А след това бързо охлаждане, поток вода например – и зарядът е станал вечен...

Започна да се здрачава. Олег запали огън, Володя окачи чайника.

– Момчета – каза тихо Света. – Вижте колко странно, мушички накацаха по камъка!

– Той ги привлича – каза Олег. – Вижте, те кацат не навсякъде, а някак по определен ред.

– Вярно – каза Борис. – Като че ли това не е обикновен електрет, а освен това и фотоелектрет. Ако по време на застиването върху кехлибара е било проектирано изображението на околността, тъмните и светлите петна може да са се заредили по различен начин. Затова мушичките се привличат от определени места. – Той се наведе над камъка.

– Гледайте, момчета! – Олег разглеждаше внимателно черните от накачалите мушици петна върху повърхността на кехлибара. – Някаква рисунка. Ето човешка ръка!

– Къде? Това ли? – Борис се засмя. – При малко фантазия...

– Разбира се, ръка – намеси се Света. – Ето пръстите...

– А ето лицето на човека! – провикна се Олег.

Действително, тъмните петна върху камъка образуваха смътен, с отделни празноти в подробностите рисунък. В левия долен край – лице: дълга коса и уста, изкривена от вик. Голата ръка със свити пръсти е протегната нагоре – тя зове за помощ. На заден план – неясни фигури. Вижда се нещо като пръчки или копия. И напреки през цялата рисунка – начупена, рязко очертана светла ивица...

Момчетата дълго мълчаха, гледайки вкаменилия се миг от невероятно далечното минало. Пръв се съвзе Олег. Той донесе фотоапарата и направи снимки.

Водата в чайника завря. Света сложи вечерята.

– Олег, защо нито пиеш, нито ядеш?

Олег не отговори. Той седеше с полузатворени очи и гледаше танцуващия огън.

– Искате ли да послушате? – попита той тихо. – И без да дочака отговор, започна да разказва, прекъсвайки думите си с паузи на размисъл. – Това е било отдавна. Безкрайно отдавна. Човек е намерил ярък полупрозрачен камък. Въображението му е било пленено от необикновено красивия му цвят.

За да стане камъкът още по-красив, човекът свалил от рамото си зверската кожа и започнал да го търка. Тогава камъкът почнал да привлича сухите тревички. Човекът се навел над него и камъкът

привлякъл косите му. До късна нощ, забравяйки за лов и храна, той се забавлявал с камъка. А през нощта, когато посягал с пръст към камъка, сини искри изскачали с трясък изпод неговия нокът. И на него му се струвало, че като се докосне до камъка, той става по-силен.

Дълго крил човекът своя камък. Но племето забелязало, че той не ходи на лов. Проследили го: тайната не съществува дълго.

Грижейки се за племето си, вождът решил да принесе чудния камък в жертва на главното божество – Огъня. Защото Огънят е по-важен от Слънцето: то свети само денем и не може да разпъди нощния мрак, пълен с тайнствени ужаси. Това е по силата само на Огъня.

Нощта била мрачна и бурна, когато камъкът бил сложен на кладата. Ярко горял безпощадният Огън и камъкът се разтопил по краищата и потекъл, а непознатият аромат дразнел ноздрите и упоявал хората.

Човекът с вик на отчаяние се хвърлил към кладата, за да спаси чудния камък. Но ловците го задържали.

В небето се раздал грохот, гръмотевица процепила мрачното небе, блеснала бяла зигзаговидна светкавица: Майката на Огъня поразила кладата, помела я и я изгасила. Рукнал пороен дъжд...

Олег млъкна и обви коленете си с ръце.

Света му се усмихна и изръкопляска тихичко.

– Не е лошо казано – промърмори Борис. И като помълча малко, прибави: – Ти, старче, не се сърди. Разбираш ли, аз съм физик. И на мене трябва да ми се обясни как е било проектирано изображението върху този камък. Ти няма да твърдиш, че тогава е

имало съвършена оптика? Какво е служило за леща, предаваща изображението?

– Не знам – каза Олег, – не знам. Аз просто така...

– Изобщо – каза Борис – за този камък си струваше да се заблудим.

– Да вървим да спим, физици-лирици – сънливо каза Володя.

Но кой знае защо никой нямаше сили да стане и да отиде в палатката. Сънят ги надви. Света заспа първа, свита на кълбо, с глава на коленете на Володя. Олег спеше, облегат на камъка. А Борис беше сложил глава на рамото му и дишаше равномерно. Той сънуваше как смолите, застивайки в силно електрическо поле, се превръщат в свръхмощни електрети.

Те спяха и не виждаха как пламна палеокехлибарът, макар да се намираше на не по-малко от три крачки от огъня. Той горя с чист златен пламък, докато от него остана само шепа бяла пепел. И ароматът на древни смоли, който приспа нашите приятели, постепенно се разсея в прохладния нощен въздух.

Разказът на готварския чирак

Научно-фантастичен разказ-шега

Я. Бялецки

Авторът е получил награда на
Международния конкурс в Москва

3 януари 1977 година

Само за кухнята

Кашаварчето – именно така ме наричат другарите ми. Кашаварче ли? Е, добре, така да е. Макар моята официална титла да звучи малко по-иначе: помощник на главния гастроном на космическата ракета или, по-кратко казано, готварски Чирак.

Има разлика, нали? Но да си кажа правата, не само на моите другари се харесва повече първата титла. На мен също. Тя е доста по-проста, по-кратка и дори някак си... по-вкусна, така да се каже...

Въпросите на стомаха са не по-малко важни в космическата ракета, отколкото сред обикновените консуматори на земния хляб. Аз напълно съзнавам значението на моята роля. „Чрез стомаха към сърцето на мъжа“ – гласи една стара поговорка. Що се отнася до мъжката част от екипажа, то аз бих искал чрез стомаха да въздействам по-скоро върху техните мозъци – за да работят Те на най-големи обороти.

А поговорката „Чрез стомаха към сърцето“ ми се ще да приложи повече към прекрасната Лизелота, но – млъкни сърце!... – заклеп съм се, че това ще бъде само „дневник на кашаваря“. За всичко

останало, което става на кораба, по-добре се обърнете към специалните съобщения на другите членове от екипажа.

Непосредствено отношение към моята кухня има, обаче, „Изкуственият гравитатор“. Така че, няколко думи за него. Той все още не е пуснат в действие по причини, известни само на моите високопросветени по техническа линия колеги. Поради това ние се намираме в състояние на безтегловност и така ще продължи още два дни. Това положение си има и своите положителни страни. Първо, два дни аз ще мога да се занимавам с любопитни експерименти по приготвяне на блюдата в състояние, в което не се е намирал и най-пияният готвач в света. И, второ, в случай че състоянието на безтегловност се окаже не .много благоприятно за изпълнението на моите задължения (това ще разбере скоро и няма да забравя да ви го съобщя), тези неудобства ще изчезнат в момента на включването на „Изкуствения гравитатор“.

4 януари 1977 година

Само за безтегловността

Кога най-после ще включат този „Гравитатор“ и ще ме избавят от това непоносимо положение в кухнята! Засега, независимо от липсата на тегло, аз го благославям с най-тежки думи. Изглежда обаче, че и думите тук са изгубили тежест, защото никому не правят ни най-малко впечатление. Просто на просто всички са изморени от това състояние, на безтегловност (отначало, даже беше приятно, дума да не става) и тъжно поглеждат към дебелия туловище на „Изкуствения гравитатор“.

Бях изпуснал бележника си и той танцуваше из кабината, а аз подире му. Най-после, след безброй балетни пируети успях да го улова и да запиша само един епизод от моите патила.

Бях решил да проявя инициатива и да отбележа „годишнината” на нашето пребиваване в Космоса. Взех бутилка вино, отворих я и... от нея не потече нито капка.

– Що за глупави шеги? Кой е изсмукал виното без мое разрешение – попитах заплашително и впих изпитателен поглед в космонавтите. Изпитателният поглед се оказа съвсем безполезен в това положение, когато всички подозрително се люшкаха от ъгъл в ъгъл, от пода до тавана и обратно. При това състояние на безтегловност даже и най-заклетите въздържатели не можеха да избягнат „плавателните движения”.

– Никои не е пил ни капка – отвърна професор Оскар Вуд. – По-скоро вие, скъпо кашаварче, не сте отпили от източника на знанието едно много просто сведение за поведението на течностите в условията на безтегловност. Виното, младежо, не може да се излее само, трябва да се изтърси из бутилката като гъст сироп.

Възмутих се: да се сравнява благородното питие с някакъв си сироп! С яд (предназначен за някого другого) ударих дъното на бутилката. От гърлото ѝ излезе мехур колкото неголяма любеница. Тъкмо започнах да подозирам, че вместо вино съм излял нещо друго, и професор Иво Иванович обясни:

– В състояние на безтегловност течността под въздействието на своите вътрешни междумолекулярни сили приема кълбовидна форма. Съветвам ви да отложите чествуването на годишнината,

след като бъде пуснат „Изкуственият гравитатор“, а засега да вдигнем за тост нашите туби.

Така и направихме. Какво друго ни оставаше?

5 януари 1977 година.

Земевладелец без земя (или аз)

Ура! Нашият мил, нашият прескъп „Изкуствен гравитатор“ заработи. Едва сега разбирам защо учените го пишат с главна буква и разрежено, като че става дума за някаква много важна персона. Но защо „като че ли?“ Той наистина е такава. Благодарение на него почувствах, че от сърцето ми падна камък, въпреки че именно сега ние получихме тегло и „Изкуственият гравитатор“ ни натовари като „камъни“ със своята сила на тежестта.

Аз съм в стихията си. А моята стихия е, разбира се, космическата ферма. Да, да, аз съм първият космически фермер, но ако бяхте ме попитали „А колко, например, земя притежавате вие, стопанино?“ – отговорът би бил твърде особен: „Николко, нито шепа“.

И това не е шега, а „безпочвено отглеждане на растенията“. Трябва веднага да отбележа, че не отглеждам нито овощни, нито зърнени и изобщо, нито едно от ония растения, с които сте свикнали. Аз съм специалист по отглеждането на водорасли с енергичното название „хлорела“. Екстра работа, нали? Нашият колега професор Ямамото от Токийския университет може да ви обясни по-подробно за какво става дума, защото именно в неговата страна, още преди да се роди първият космонавт Юрий Гагарин – бе забелязано, че водораслото „хлорела“ е богато на белтъчини,

въглехидрати и даже на мазнини. При съответно приготвяне, тя дори е вкусна.

А защо съм земевладелец без земя? Защото моята храна расте в басейн с вода. И как само расте! За едно денонощие увеличава теглото си десет пъти.

6 януари 1977 година

Космическо приключение

Днес се случи малко произшествие. Професор Антонио Боргезе е не само велик астроботаник, но и не по-малко велик... лакомник. Наистина моите водорасли се размножават твърде бързо, но не са чак толкова много, така че, когато професорът-лакомник поиска за трети път допълнително, аз протестирах.

– Скъпо мое кашаварче – загърмя в отговор експанзивният италианец, засегнат на болното си място, – ако ще бъдеш такъв скъперник, то аз страшно ще ти отмъстя и камък върху камък няма да остане от твоята зеленчукова градина.

– Интересно, по какъв начин?

– Много просто. Ще обявя стачка и ще престана да дишам. С това ти ще загубиш петстотин литра въгледвуокис в денонощие. Ако успея да склоня и моите колеги да постъпят по същия начин, много ще ми бъде интересно какво ще ядат твоите многоуважаеми водорасли? За фотосинтезата те се нуждаят не само от вода, минерални соли и слънчеви лъчи, но и от „це-о-две“!

Усмихнах се с чувство на превъзходство.

– Шегичката си я бива! Но вярвам няма да жертвувате дишането си, а може би и живота си, за да унищожите моята тревица.

В отговор на думите ми поривистият италианец стана и с драматичен жест посочи една от вратите на салона.

– За те убедя – каза той, – още сега отивам в анабиозната камера и ще остана там, докато не престанеш да упорствуваш и да ни мориш от глад заради своя „режим на икономии”.

Професор Петру Константиnescу ме улови под ръка и приятелски ме посъветва:

– Той е буйна глава, по-добре отстъпи. Защото ако се замрази, ще остане да живее, но ти наистина няма да получаваш тези петстотин литра въгледвуокис ежедневно. Той е прекрасен агитатор, ще завлече и останалите. Какво тогава ще стане тогава с фотосинтезата?

След това разяснение аз сложих оръжие и мълчаливо бутнах пред професор Боргезе огромна порция хлорела, силно напомняща на италианеца неговите любими макарони.

Интересно, нима не е шега от страна на майката природа, че хората ключиха с тия невзрачни „бурени” (както вече започнаха да ги наричат най-капризните от моите клиенти) съюз на живот и смърт? Но това е наистина така. Ако не беше издишваният от нас въгледвуокис, водораслите нямаше да има какво да ядат. А ако не бяха водораслите, то ние нямаше да има какво да дишаме, тъй като при нашите местни условия, когато на един човек се падат по сто кубически метра ракетно пространство, още след двадесет и четири часа съдържанието на въглеродния двуокис в атмосферата на кораба би се увеличило с половин процент, а това би било опасно. За щастие нашите водорасли... и така нататък...

Това звучи наистина парадоксално: векът на атомната техника и... един от най-примитивните представители на флората...

Ако не съществуваше тази „затворена система“, за всеки член на нашата експедиция аз трябваше да нося по цял тон храна (350 килограма продукти и най-малко толкова вода), като не се броят балоните с кислород и апаратурата за пречистване на въздуха от излишния въглероден двуокис.

14 май 1977 година

Само за еднообразието

Моля да ме извините за дългото прекъсване на моите записки. Но, ей богу, нямах нито минута свободно време да драсна макар и няколко реда. Моите клиенти се разбунтуваха още в началото на февруари.

– Не мога даже да гледам вече тези отвратителни водорасли – крещеше най-високо от всички, не друг, а професор Боргезе. – Ако нашата готвачка (това се отнасяше за мен) не измени менюто, ще напусна ракетата. Каква работа има тук астроботаникът? Уж трябваше да събираме от различните планети образци от растения. А къде са те?

Всички наши опити с кацането на други планети дадоха резултат по-скоро незначителен, за да не кажа – нулев. Още в петдесетте години професор Опарин предполагаше, че от милиард планети, най-много на една ще съществуват условия за възникването на органически живот. Неговата хипотеза се оказа далеч не прекалено песимистична. След редица неуспешни опити да открием

космическа храна главният ръководител се отказа от по-нататъшни кацания, имайки предвид огромните загуби на гориво.

От ден на ден за мен ставаше все по-трудно и по-трудно да се справям със стомасите на космонавтите. Не помогна дори подправката на водорасловите блюда с „вкусови вещества“. Имах няколко кутийки от тези специалитети с най-разнообразни вкусови оттенъци, така че можех да предложа на космонавтите следните деликатеси: закуска (водорасли, подправени със съответното вкусово вещество); супа от костенурка (чети по-горе); антрекот (чети по-горе); пуйка с боровинки (чети по-горе); бев-строганов (чети по-горе); вино, сладолед, пасти (чети по-горе).

Уви! В цялото това разнообразие нещо куцаше. Клиентите ми все по-често негодуваха, че, тъй де, пуйката с боровинки, съвсем не е пуйка, а хлорела, че шампанското съвсем не е шампанско, а типична хлорела, че кифличките не са тестени, а хлорелени... Проверявах надписите върху кутийките със специалитетите: гаранцията бе до края на 1977 година (така във всеки случай уверяваше фабриката за хранителни концентрати във Вълчидръм. (Гарантирала, значи и толкоз. С удоволствие бих им пратил рекламация от Космоса, но ми бе неудобно пред останалите другари и изобщо пред целия свят: та предаванията от нашия кораб се ловят от станциите по цялата Земя...)

На всичко отгоре, моят главен преследвач (разбира се, имам предвид професор Боргезе) се изхитри да открие дълбоко пазената от мен тайна под името „кръговратът на водата“. Ще спестя и за вас, и за самия себе си изброяването на всички ругатни, с които ме

обсипа професор Боргезе след своето откритие, по-добре е да ви обясня направо каква беше работата.

Разбирате, предполагам, че би било непростимо да се губи място в ракетата за огромните количества вода, необходима за членовете на екипажа за цяла година. Това би представлявало приблизително по тон на пияч, включвайки не само удовлетворяването на годишната жажда, но и използването на определено количество за хигиенични и технически цели. Вместо всичко това ние си имаме „кръговрат на водата“, което значи, че водата, отделяна от нашите организми, се пречиства и отново става „годна за пиене“. За разбираня човек са достатъчни две думи, какво да се говори повече.

– Ако знаех, че ще бъда принуден да пия нещо подобно – гърмеше професор Боргезе, – кракът ми нямаше да стъпи даже на първото стъпало към ракетата...

Но гърлото му пресъхна по време на тая реч и по навика на всички оратори в света той бързо пресуши пречистената в „затворената система“ чаша вода, която аз услужливо му поднесох...

7 юли 1977 година

„Таблетките на въображението“

Прочетох дневника си. Излиза, че още дума не съм споменал за втория полски участник в нашата експедиция професор Карол Гринецки. Но досега той с нищо не изпъкваше на масата, вежливо ядеше водораслите си, винаги замислен, вгълбен в своите проекти.

Вчера той идва при мен, някак хитро усмихнат и казва:

– Успях да получа вещество, с помощта на което можеш да „опитомиш“ даже професор Боргезе.

Отначало не повярвах, но бързо се убедих. Това чудо се наричаше „хапчета на въображението“. Бързам да ви дам представа за тях: достатъчно е да глътнеш една нищожна таблетка, отбелязана със съответното наименование, например „свински котлет“, „зеленчукова салата“, „сливова“, „кнедли“, „лютеница“, и пр., и пр., за да преживееш съвършено наяве – при това едновременно можеш да беседваш с другарите си, например за кибернетиката – всички, обонятелно-вкусно-осезателни усещания от „поръчаните блюда“. Нямахе никаква нужда от моите водорасли, за да се чувствува, че устата ти е пълна с храна.

След като взех едно такова хапче и почувствувах, че се тъпча с яребица на скара, професорът неочаквано ми зададе въпроса:

– Е, как е?

Не можах да отговоря веднага: езикът ми бе зает да вкухва прелестите на това пикантно ядене, което не всякога можеш да намериш и на Земята.

Изсипах една „таблетка на въображението“ от серията „макарони с доматиен сос“ в чаша чай и я поднесох на моя непоносим италианец. Още след първата глътка той просто подскочи:

– Къде съм? В космическата ракета, в плен на тоя нещастен кашавар, или в моя роден Неапол, в ресторант „Ла Пиза“?

Ние с професор Гринецки си разменихме само победоносни погледи. Професор Боргезе така ме прегърна, че аз почувствувах страх за съдбата на печените яребици, с които бе пълен стомахът ми. За щастие навреме си спомних, че моят храносмилателен орган е пълен само с „въображение“...

Приложението на „таблетките на въображението“ не се ограничаваше само в областта на гастрономията. Например професор Джордж Кеннет от Калифорнийския университет помоли за таблетка с название: „потресающ филм с Гари Купер в ролята на благородния ковбой“. А професор Мишел Серран... Но аз обещах да не пиша за неща без непосредствено отношение към гастрономията. (Любопитните отпращам към третия том „Записки на участници в космически експедиции“, стр. 324. Издателство за микрофилми.)

30 август 1977 година

Финал, но съвсем не край

Нашето пътешествие достигна своя щастлив – т. е. земен – финал.

Аз отново съм обикновен земен жител, столуващ в пункта за обществено хранене. Само понякога когато трябва твърде дълго да чакам автоматичния келнер (регулиращите винчета се приготвят все още не твърде качествено и оттам честите забавяния в обслужването), за да съкратя мъките на очакването, аз глътвам „хапче на въображението“ със специално създадено по моя молба от професор Гринецки съдържание: „варене на разтопена смола, а така също и други адски мъки на ония, които са приготвили недоброкачествени регулиращи винчета“.

Това всъщност е всичко, но далеч не е и краят, На интересуващите се от другите аспекти на нашата експедиция, а не само от „кухненските проблеми“ препоръчвам обширна специална литература:

Лион Фок, Защита от космическото излъчване (Ауфбау Ферлаг, стр. 659-663 вкл., богато илюстр., изд, 1976 год.); **Е. Дийн**, Психотерапия на космическата умора (Ню Йорк, 1975 г.); **Игор Стрелицин**, Нови ракетни двигатели (Москва, Космосгиз 1977 г.); **Лайош Наги** (главен ръководител на нашата експедиция) Задачите на космическата ракета (Будапеща 1976 г.)

Можете да прочетете и други трудове. Приятно четене!

ОПИТЪТ НА МЕ ФИ

Научно-фантастичен разказ

Г. Кайдош – Чехословакия

Авторът е получил награда в
Междун. кръг на конкурса

Ме Фи притвори очи и се отдаде на приятното усещане. Космическият кораб, който го изхвърли, вече се беше изгубил между звездите. Сам сред студеното пространство, Ме Фи се плъзгаше по невидимия лъч, който го водеше. Той се вълнуваше при вида на синкавозеления диск, закрил по-голямата част от черното небе. Над тъмната океанска шир се носеше разкъсаният памук на облаците.

Дискът вече бе изпълнил цялото небе. В херметическото си сребристо облекло Ме Фи почувствува слаба топлина. Атмосферата. Включи охлаждането и бързо пропадна в облаците. Лъчът то направляваше в непрогледния мрак. Все по-неспокоен, Ме Фи премисляше какво го очаква. Специалистите на Кора му бяха казали, че въздушната обвивка на планетата, към която го насочват, съдържа по-голямо количество кислород, но че това не е от особено значение. За негово учудване най-големи трудности му създадоха историците и Ме Фи сега си повтаряше тяхното становище: „Прекалено млад вид, едва от сто бала насам ходят на задните си крака, с усилие се разбират на своя членоразделен език... Общественият строй не е достигнал дори първата степен на Съзнанието, отделните племена се делят на много групи и

подгрупи... Най-висока култура съществува на северния континент, където населението обитава селища, направени от срещаци се в околностите материали (Следователно не познават изкуствените материали – беше си помислил Ме Фи, – действително примитивни същества). Общият интелект под равнището на разумни същества, само няколко отделни случаи, годни за контакт (тук се съобщаваха мъчно разбираеми имена, каквито само автоматите могат да изговарят)...

Ме Фи си спомняше също, че в информацията се споменаваха за кървави войни, за болести и за някаква неразбираема организация, която видимо имала преобладаващо влияние и се оглавявала от някой си Папа.

На Кора не одобряваха неговото хрумване, но тъй като нямаше по-добър биопсихолог от него, отстъпиха.

„Да се опиташ да ускориш развитието на тези хищници – беше казал ученият Е Фир на бурната дискусия в Залата на идеите, издигаща се под сините върхове на планината Сал Ван Ту – е все едно да отклониш посоката на сриваща се лавина. Ще изминат още много бала, докато жителите на тази планета бъдат способни да възприемат Знанието и Красотата... И жалко е да рискуваме живота на нашия учен колега Ме Фи за толкова безнадеждна цел.”

Е Фир лекичко се запъна, а Ме Фи се усмихна. За първи път сухият Е Фир издаваше чувствата си.

* * *

Над главата му блещукаха звездите, чудновати мигащи точки върху тъмния фон на небето. Дълбоко под него беше планетата, на която още никой жител на Кора не беше стъпвал. Опасен край...

Той няколкократно докосна копчетата, разположени върху широкия колан около тялото му. Промени посоката на полета си. Върху тази страна на планетата цареше нощ. Падаше в тъмнината, направляван от автоматите към мястото, където надеждата за успех беше най-голяма. Ме Фи отиваше при най-учения мъж на непознатата планета.

По това време в оная част на земята, където щеше да кацне той, хората пишеха 1347-мо лето господне.

2

Таванът на сводестото помещение тънеше в мрак. Седефените драперии на паяжините се кръстосваха в сиви плетеници. Въпреки късния нощен час в този кът на науката се работеше трескаво. От време на време над огнището изригваха синкаво-зелени отблясъци. Между огнеупорните съдове и ретортите подскачаше един старец. Сянката му смешно повтаряше неговите движения и се пречупваше в многобройните ъгли на помещението. Въздухът бе изпълнен с щиплив дим, огромните подвързани томове, разхвърляни по пода, миришеха на свинска кожа и плесен. Изпарения на сяр, шафран и лечебни билки дразнеха носа.

Мъжът, който разбъркваше врящата течност, често отскачаше от огнището, за да надзърне в разтворената книга и да добави туй или онуй от различните кутии върху масата. Той примижаваше, кихаше от кипящия балсам, поглеждаше към пясъчния часовник и пак се връщаше към книгата.

– Акрана, възвръщаща младостта ни! – шепнеше той. – Есенция на четирите стихии, капеща с ранната роса по цветята от бледата луна или от зелените звезди, дайте ми живот... живот, младост,

красота – шепнеше пламенните заклинания старецът. Но напразно – никоя мъдрост от книгите не можеше да върне хода на времето.

– И защо е всичко – тръсна старецът глава, – щом животът изтича неудържимо като пясъчинките в моя часовник?

Изведнъж се появи ослепително сияние, сивото подземие светна като кристал, в чийто център се образува фосфоресцираща мъгла. Старецът замига от изненада, но светлината постепенно замря. Възлестите старчески ръце стиснаха масата, пребледнелите устни промълвиха:

– Махни се, Сатана!

Отраженията на огъня играеха върху високата мъжка фигура в средата на помещението и се преливаха като разтопен живак по блестящите му дрехи. Най-чудновато беше лицето на чужденеца – маслиненият цвят на кожата му изглеждаше тъмносив в червеното сияние на огнището, зелените му очи имаха триъгълна форма. Непознатият изглеждаше ням – без уста и нос, но от кръглата пластинка на гърдите му излизаха металически звуци. Пластината фосфоресцираше и в нея се преливаха вълните на някаква розова мъглявина.

– Салве, доктор илустрисимус... – отекна сред сивите стени мъртвият му монотонен глас.

– Салве... – промълви старецът, прекръсти се и повторно извика: „Махни се, Сатана!“

Но видението не изчезна.

– Дошъл съм – продължи металическият глас – при теб като учен при учен. Искам да ме изслушаш. Това ще бъде от полза за теб. За теб и за другите.

Старецът се беше вече опомнил от първоначалното изумление и впи очи в бездушното лице на чужденеца. Да, нямаше никакво съмнение, от начина, по който влезе, от погледа му, от говора... по всичко личеше, че това е той, онзи, чието име не може да се произнесе безнаказано. Най-сетне, най-сетне идва този, когото така дълго беше търсил и викал, който се изплъзваше от всичките му заклинания...

Гласът на непознатия изпълни помещението. Макар да говореше отчетливо и на латински, езика на учените, старецът не разбираше много. Чужденецът твърдеше, че е дошъл да даде знанието си на жителите на тази планета, да очисти ръцете им от кръвта и сърцата им от омразата, че на драго сърце ще прогони мрака от мислите им... Да, да, кимаше старецът, но едва долавяше смисъла на думите му. Толкова силен беше ужасът и толкова голям възторгът му, че тук е онзи, който може да изпълни неговото съкровено желание...

– И ти ще ми помогнеш – завърши чужденецът.

Най-сетне старецът се осмели и от устните му се изтръгна:

– Искам да бъда млад, защото младостта ми дава това, което не мога да получа от науката...

Зелените очи на чужденеца се втренчиха в него.

– Искам да бъда отново млад, тъй както преди години, искам да живея.

– Истината е в науката – прозвуча отново металическият глас. – Аз ти предлагам знания, с които ще избавиш другите от болестите, и вие ще живеете като... – гласът се поколеба – като хора.

Старецът вече беше коленичил пред чужденеца, от угасналите му очи се стичаха сълзи, предизвикани от толкова силен копнеж, че те замъгляваха и разума му.

– Върни ми младостта, господарю, а аз ще ти дам себе си...

Пирамидално изпъкналите зелени очи сериозно наблюдаваха стареца. Ме Фи не разбираше какво иска той. На Кора животът се ценеше в зависимост от това, което е извършено през него, а не по продължителността му. Групата от Оал Бан, която провери сведенията на проучвателните апарати след завръщането им от тази планета, сигурно е допуснала грешка. Не е възможно този бърлив налудничав старец, затънал в собствения си егоизъм, да бъде най-разумното създание тук... Той колебливо каза:

– Младост. Какво ще правиш с нея?

Старецът широко разтвори очи:

– Ти! Ти ли ми задаваш този въпрос? Младостта е пролет, бъдеще, плодородна нива, в която семето на знанието кълни най-добре. А ти ме питаш защо да съм млад...

– Безсилен съм да спра времето – каза Ме Фи. – Мога да освежа тялото ти с помощта на онези вещества, които му липсват. Всички можете да ги знаете, стига да поискате – додаде той.

Но старецът вече не го слушаше, а танцуваше и пляскаше с ръце, пиян от радост. Настъпилата тишина го накара да спре и да погледне към чужденеца.

Ме Фи стоеше всред конус от лъчи, а по гребеновидното продължение на предпазната му каска, служещо за свръзка със звездолета, святакаха виолетови искри. Очите му не блестяха и като че ли се бяха затворили. Старецът млъкна уплашен.

След малко Ме Фи отвори очи и каза:

– А сега трябва да взема от твоята кръв.

Старецът трепна, но мисълта за близкото щастие прогони съмненията му и той кимна:

– За потвърждение на договора ни, нали? – плахо промълви той.

Ме Фи искаше кръвта му за изследване, но само кимна, докато забиваше сребрилата игла.

3

Планетата Земя не се хареса на Ме Фи. В сравнение с Кора климатът беше твърде суров. Душните жеги се редуваха с есенни лапавици, а когато сняг покриеше всичко с бялото си мълчание, Земята му заприличваше на студен гроб. От горите излизаха глутници хищни зверове и нападаха жителите, които само по външността си се отличаваха от тях, защото бяха готови да се уловят гуша за гуша по най-чудновати поводи.

Отначало Ме, Фи беше поразен от факта, че най-малко войнствени бяха тези, които страдаха най-силно от липсата на храна, докато жадните им за кръв, водачи опожаряваха села и градове и избиваха тези, които работеха за тях. От професионална гледна точка това беше безкрайно интересно обществено устройство, като се вземе предвид, че управниците не бяха по-умни и с нищо не превъзхождаха своите поданици. Всички са болни, реши Ме Фи и постепенно започна да го обхваща отчаяние.

Фауст се промени. Биоанализаторите привършиха сложните изследвания на физическото му състояние, а синтезаторите изработиха вещества, възбуждащи метаболизма на стария мъж. Ме Фи, чиято специалност беше по-скоро психологията и педагогиката,

неволно започна да изпитва уважение към колегите си. Някогашният треперещ старец се беше превърнал в строен мъж, изпълнен със здраве и енергия. Дошло беше времето да го изслуша.

– Вашият свят е лош – казваше му Ме Фи. – Императорите, кралете и духовенството ви потискат. Отнасят се към народа като към работен добитък. Хората работят до изнемога, а плодовете на техния труд служат за войни и унищожение.

– Такава е волята божия – отговаряше с леко сърце докторът, като засукваше мустаците си: на кръста му висеше къс меч с позлатена дръжка. – Добрият християнин се грижи не за земния живот, а за спасение на душата си на другия свят.

– Струва ми се – бавно изрече Ме Фи, – че ти тогава много си сглупил, като се отдалечи от него – и посочи към сребрилата спринцовка и другите инструменти.

Фаустовата десница излетя от мустаците му и описа във въздуха кръстния знак. Гласът му прозвуча умолително:

– Знам, че съм грешен, но искам да проникна дълбоко до корените на проблемите, затова пожелах да бъда млад...

Ме Фи се усмихна.

– Засега ти проникваш дълбоко само в женските сърца. Това най-добре ти се отдава. А не постъпваш добре. Ти ми каза, че братът на Маргарита не е възхитен от подаръците и нежностите, с които спечели нейната благосклонност. Мъдрият ще се отдръпне от опасността, а ти я търсиш.

Докторът удари дръжката на меча си:

– Не ме е страх, това ме пази...

4

Ме Фи седеше в своята временна изследователска станция и преглеждаше сведенията, събрани от невидимите телеавтомати.

Средният екран ярко светна, замига червената контролна лампичка. Опасност в лабораторията на доктор Фауст! Старт, тъмнината обви Ме Фи и след малко пред очите му се появиха червеното сияние на огнище, разхвърляни книги и сред тях Фауст – блед, раздърпан, със следи от кръв по пречупения му меч. От улицата долиташе глъчка.

– Господарю – заекваше Докторът, – спаси ме, смили се...

Той пълзеше в краката на Ме Фи, сълзи се стичаха по лицето и по добре гледаните му мустаци. Ме Фи беше втренчил очи в окървавеното оръжие:

– Ти ли го уби?

– Не исках, господарю, но той ме ругаеше и заплашваше. Повярвай ми, не исках да го убия, сам се набоде на острието.

„Противни убийци – помисли Ме Фи при вида на проснатия труп – диви зверове...”

– Спаси ме! – мъката на Фауст беше толкова правдоподобна, че нещо дълбоко у Ме Фи трепна и той успокоително протегна ръка.

В този миг от коридора се разнесе тропот от крака и звън на стомана. Вратата шумно се разтвори, на светлината на факлите се очертаха зловещи сенки, брадати лица, мрачно блестящи очи...

– Убиецо... – проехтя женски глас. Маргарита, с разпилени коси и обезумели очи, като фурия се хвърли върху безпомощния Фауст. Тя заби нокти в лицето му от което рукна кръв.

Дори и съвършеният преводачески апарат на гърдите на Ме Фи не беше в състояние да повтори думите, които се сипеха от устата ѝ. Фауст само пъшкаше и охкаше от болка. Той мълчеше, но мечът с кървавите следи говореше по-ясно от всички думи. Стражите край вратата се споглеждаха мрачно.

Изведнъж Ме Фи излезе от сянката и вдигна ръка:

– Пакс! – извика той. – Мир! – съвестно превеждаше апаратът му. Разярената жена не разбираше нито думичка латински, но независимо от това резултатът от появата му беше драматичен. Групата при входа се разтресе. Чуха се викове на ужас, шум от падане на тела, от паническо боричкане. След няколко секунди от мъжете остана само захвърленото им оръжие и няколко каски, които с грохот се сринаха по стълбището.

– Пакс! – повтори Ме Фи.

Жената стана и закри с длан устата си. Вместо с бесните пламъци на гнева, очите ѝ сега бяха изпълнени с леден ужас. Тя бавно тръгна по стълбите, спъна се в един от шлемовете, но се опомни и хукна към вратата. Там вдигна двете си ръце и пронизително изкрещя:

– Сатаната! Убиецът на брат ми е на служба при Сатаната! – Писъкът ѝ се пречупи изведнъж и тя започна да се кикоти...

– Спаси ме от бесилката, господарю!

– Добре – каза Ме Фи. – но сега и ти трябва да направиш нещо за мен... Слушай!...

Ме Фи знаеше какво иска. По земята върлуваше чума...

Двамата пешеходни минаха край стражите с угаснали погледи, стискащи все още копията. Те и след смъртта си продължаваха да стоят на пост при градската врата.

– Не мога да издържам – каза погнусен по-високият. – Ти знаеш какво трябва да правиш, знаеш и как да ме намериш.

Фауст кимна, той не се ужасяваше да гледа смъртта и закри сам из тихите улици, като се пазеше от изгладнелите кучета. Спря пред двореца. Дълго на чукането му отговаряше само ехото, но на края вратата се откряна.

– Аз съм лекар – представи се Фауст.

– Тук единственият лекар е смъртта – набързо прошепна слугата. – Дъщерята на княза е болна, той не приема никого. Върви си по пътя.

– Кажи на господаря си, че имам лекарство против чумата. Мисля, че той не иска дъщеря му да умре – каза докторът и се извърна, готов да си тръгне.

Слугата го гледаше нерешително, после промълви:

– Почакай, ще съобщя, че си дошъл.

* * *

Князът беше стар, уморен човек, облечен в брокатова риза. На тежката маса пред него димеше стакан с вино, върху челото на владетеля беше сложен компрес с оцет.

– Ако говориш истината – бавно изрече той, – ще ти дам каквото пожелаеш, но не успееш ли, гарваните ще разкъсат тялото ти на бесилката. Дъщеря ми легна тая заран и изгаря от огън, бълнува... Патер Анжеликус ѝ даде последното причастие... Ако искаш, опитай се.

– Имам такова средство – отговори докторът и очите на присъстващите алчно блеснаха. Но имам и едно условие...

– Считай го предварително за изпълнено – каза князът, но свещеникът го пресече:

– Какво е то, сине мой?

– Да въведете на земята царството божие...

Князът и свещеникът се спогледаха мълчаливо. Доминиканецът се прекръсти и облиза устни.

– И ние към това се стремим, сине мой – промълви той.

– Този, който вземе от моето лекарство, ще забрави какво е било. Той няма да знае какво е болест, неговата мисъл ще стане чиста като неписан пергамент, а устата му никога няма да произнесе неправдата...

Очите на свещеника се свиха:

– Само всемогъщият бог има право да решава размера на страданията, с които грешниците ще изкупят щастието си в царството небесно.

Докторът изтръпна, почувствува студ между лопатките си. В каква история го беше заплел Ме Фи! Понякога Фауст не се съмняваше, че това е самият Сатана, понякога пък думите му звучаха като райска музика. Но нима той не е в състояние да се претвори в агне, за да прикрие вълчия си нрав?

Сега владетелят вдигна ръка и челото му се покри с бръчки:

– Ти казваш, че ще забравят... Значи ли това, че хората ще забравят, кой е господар и кой слуга, че ще забравят за данъците, ангарията и другите повинности?

– Само господ може да направлява съдбата на хората. – строго каза Анжеликус, – а който иска своеволно да променя порядките, наложени от божията воля, ще завърши в адските пламъци, в кипящия катран... – Свещеникът втренчи фанатично блестящите си очи в доктора и продължи: – А на теб, пратенико на тъмните сили, ти заявявам, че в името на бога аз на драго сърце бих оставил всички да измрат от чума, но не бих ти позволил да ги отклониш от пътя на бъдещето спасение...

Докторът трепереше. Той започна да отстъпва бавно към вратата, но нечии силни ръце го хванаха и заведоха към масата. Лицето на доминиканеца не предвещаваше нищо добро:

– От чие име говориш ти? Кой ти даде чародейното лекарство? Кой те е накарал да объркваш умовете на добрите християни?

Въпреки младия си вид докторът беше стар. Убийството, бягството, тревогите бяха твърде много за него. Той се отпусна на стола, бял като тебешир, Знаеше, че е загубен.

– Аз не съм виновен, аз не исках – бърбореше той, а по страните му се стичаха сълзи – той, той ме накара. Той ми върна младостта. Сатаната. Аз си знаех, че ме въвежда в изкушение, и все пак склоних. – В гласа му имаше толкова страдание, че събеседниците му се спогледаха.

– Нашият повелител Христос се радва повече на един разкаял се грешник, отколкото на хиляди праведници... Изглежда, че съжаляваш за постъпката си, а черквата не е зла, тя е майка за своите послушни деца. Дай ни твоето лекарство и аз ще забравя...

Фауст завъртя глава, сякаш искаше да се увери, че тя още е на врата му.

– Добре... добре – дрезгаво каза той и бръкна в джоба си, да извади лекарството.

Свещеникът го спря, излезе в коридора и след малко се върна.

– А това е твоята награда – рече той и му подаде кесия с жълтици.

Фауст не помнеше как се измъкна от стаята, не вярваше, че е жив и на свобода, луташе се из коридорите на двореца и все не вярваше. Но скоро две мускулести ръце го стиснаха и го хвърлиха в тъмна килия. Когато се строполи върху гниещата слама, от всички ъгли се разнесе цвърчене на плъхове...

Събуди го зеленикаво сияние. Всред килията стоеше Ме Фи в прозрачния си скафандър, Докторът вдигна ръка, като че се пазеше да не го ударят, и започна да хленчи:

– Не съм виновен, прости ми, господарю, най-подло ме изиграха...

Зелените очи на Ме Фи потъмняха:

– Аз слушах. Чух думите на мъжа в расото, който заяви, че е готов да пожертвува цялото население. Още е рано. Е Фир беше прав... Но аз видях, че тук съществува тежък, упорит живот, видях тези, които са потиснати от данъци, войни, болести и страх. Те живеят в бърлоги, а строят катедрали – някога те ще живеят в палати и ще изграждат Науката... Те са силни, те са много и освен това те ще ме приемат не както ти. Аз пак ще дойда... Ти си слаб, докторе. Ти искаше младост и любов, а получи смърт, искаше да спасиш живота на хората, а получи злато. И твоят край ще бъде тук.

– Спаси ме, господарю, готов съм да направя всичко! – молеше се Фауст.

Ме Фи огледа дебелите зидове на тъмницата и се усмихна.

– През стените ти не можеш да минеш, но вземи това – и му даде продълговат цилиндричен предмет. – Щом го насочиш към стената и натиснеш тук, пред теб ще се образува път. Чакам те край градската врата.

Килията отново потъна в мрак, Ме Фи беше изчезнал.

Фауст насочи инструмента. Ослепителна светкавица проряза тъмнината, разнесе се грохот от разбити зидове. Ужасените пазачи учудено гледаха назъбения отвор в стената, от който се носеше прах от разбити камъни и гъста щиплива мъгла.

– Сатаната го отвлече – каза доминиканецът, като се прекръсти.

– Сам дяволът! – повтори князът...

...и дълги години след това сред народа се говореше как многоученият доктор Фауст сключил договор с дявола... Защото трябваше да се наплашат тези, които считаха познанието за по-важно от откриването на правдата божия.

Загадъчните октаедри

Научно-фантастичен разказ

Галя Грудер

В полярната нощ

– Наблюдавайте екрана на радара! йонизацията расте непрестанно! – гласът на момичето прозвуча развълнувано.

Матей отговори със свойствената си сдържаност.

– Метеорит, безспорно. При своето падане йонизира атмосферата, Бъди спокойна, Ирина, йонизацията ще изчезне веднага...

– Не! Не изчезва! Расте непрестанно... Сега спря да расте, но още е много голяма.

– Матей, какво става с антената? – обади се ръководителят на станцията.

– Спря и тя. Обаче се завъртя на повече от 125° и сега е с лице към земята!

– Ирина, йонизацията?

– Задържа се! Изумително! В полярна нощ...

– Бързо! Разстоянието... координатите...

Настъпи напрегната тишина, а след малко ръководителят .получи данните за мястото, където беше паднал странният метеорит.

– Матей, екипировката! Заминаваме с въсдехода!

Ирина ги чу, като заминаваха. Не сваляше нито за миг поглед от траекторията на метеорита. След няколко минути кривата започна да се спусна надолу... отначало бавно, после по-бързо. Още няколко

мига... и всичко стана нормално. Ирина погледна към хронометъра: явлението бе траяло по-малко от десет минути. Бавно, като пробудена от сън, тя изви глава. Тук бяха Дину и Василе, другите трима заминаха...

Сега можа да си събере мислите. Като аерометеоролог в една станция за йоносферни изследвания близо до Южния полюс, тя следеше от два месеца с радиосонди йонизацията в горните слоеве на атмосферата. Нейната интензивност спадаше извънредно много през нощта на полюса, тъй като беше тясно свързана със слънчевата радиация. Уредите цели седмици регистрираха съвсем минимални изменения. И сега изведнъж този изумителен скок! Метеорит? В такъв случай трябваше да има само временно йонизиране, докато премине през атмосферата. Но сега йонизацията продължи дълго... Какво ли, се беше случило?...

В непрогледния мрак, при сух студ от -50°C всъдеходът с мъка си пробиваше път по наклоненото плато, покрито с вечни ледове. За щастие беше рядка полярна нощ – без снежна буря.

След два часа пристигнаха на мястото, посочено от координатите. Пред тях се издигаха като отвесна стена върховете на планините. При светлината от фаровете и с джобни фенерчета те започнаха да разглеждат внимателно гладката повърхност на леда.

– Вижте, там е! – извика Стефан.

Част от гладката повърхност на леда беше раздробена. Остри буци бяха изтръгнати и разпилени наоколо.

Ръководителят на станцията провери показанията на портативните апарати. Нямаше йонизиране, нито радиация.

– Можем да започнем изследването...

Между разтрошените буци лед тримата мъже лесно намериха тъмни късчета с метален блясък. Те бяха заоблени като метални зрънца, сякаш втвърдени след топене: значи е било метеорит! Задълбочени, те събираха тежките парчета. Въздухът беше толкова студен, че не можеше да се диша. Излезе и вятър.

– Хайде, заминаваме! – заповяда ръководителят.

В същия миг, при светлината на джобното фенерче, Матей забеляза «нещо лъскаво. Пристъпи напред. Не се беше излъгал – върху леда блестеше тъмно тяло с гладки стени. Кристал в ледовете на Антарктика?!

Крайно изненадан, той го хвана с облечената си в ръкавица ръка. Изправи се и разтвори пръсти.

– А! Изтървах ли го?

Като чува възклицанието Стефан и ръководителят се приближиха. Известно време всички търсиха кристала.

– Сторило ти се е, било е парченце лед – каза Стефан. – Да вървим...

Но Матей продължаваше да търси.

– Ето! Намерих още няколко!

На около десет метра от разтрошения лед ясно блестяха няколко тъмни кристала.

– Бъдете внимателни! Не ги пипайте!

Ръководителят се приближи внимателно до единия кристал. Без да го докосва, той коленичи на леда и приближи лицето си до него. Сега успя да разгледа чудния кристал – възчерен с метални

отблясъци, образуван от две квадратни пирамиди, залепени в основата. Значи – октаедър.

Изведнъж блесна малка виолетова искра. И от кристала не остана нищо... Никаква следа! Никакъв белег и на мястото, където беше... Дълго тримата гледаха смълчани. Премного бяха смутени, за да говорят.

– Какво да правим? Не можем да се доближим до тях – каза ръководителят.

– Може би изчезват не само от нашето приближаване?

– Не вярвам! Ето ги... два, три, четири.

– Не бива да загубим и тях...

– Но не можем и да ги приближим. Като че ли се изпаряват от топлината на човешкото тяло. Ако можехме да ги пренесем върху парче лед... Но все пак в кабината на всъдехода ще изчезнат...

– Ами ако ги запазим в много студена среда? В станцията има течен кислород... минус 182 градуса, или нещо подобно – досети се Матей.

– Трябва да опитаме! Стефане, свържи се със станцията!

Василе прие нареждането. След няколко минути друг трактор напусна станцията. Скоро след това Ирина и Василе пристигнаха в полите на хребета, където техните колеги пазеха отдалеч чудноватите кристали. Сега беше лесно да ги съберат с дълги клещи и да ги поставят в четири термоса с течен кислород.

– Да тръгваме! Къде си, Ирина?

– Търся... може би ще намеря още някой...

– Достатъчно, Ирина, ние добре огледахме наоколо. Няма други.

– Един миг само... Не, наистина няма вече нищо. Така ми се стори...

Един ден в кибернетичната станция

Ирина дълго не можа да заспи. Лежеше в тъмнината с широко отворени очи. През прозореца се виждаше бездънното небе, осяено с безброй звезди. Дъх на цвят изпълваше стаята. Нима беше минал само един ден, откакто пристигна в града на химичната кибернетика?

Тя се замисли за доклада си. Не ѝ беше лесно да го изнесе. В самолета го беше повтаряла няколко пъти наум. Вълнуваше се от отговорността, която ѝ бе поверена. Беше почувствувала буца в гърлото си, когато професорът я изведе пред пълната зала. Неговото име беше добре познато на всички химици-кибернетици. После, като заговори, Ирина постепенно се успокои. След това присъствува и на разискванията. Бе взето решение да се анализират незабавно металните зрънца и да се направи специална подготовка за проучването на кристалите. А след съвещанието професорът я помоли да остане в кибернетичната станция за изследванията. Когато Ирина се опита да промълви няколко думи за благодарност, той кротко я прекъсна:

– Добре, добре! Ела довечера на разискванията по анализа.

До вечерта Ирина успя да опознае мнозина от хората в Киберната. Когато влезе в съвещателната зала под ръка със звукохимичката Мария, забеляза одобрителна усмивка в очите на професора. Сетне заслуша с напрегнато внимание.

Говореше Тудор от секцията за електронно-автоматични анализи:

– Ето бюлетините от анализа. Работите се развиха без никакви трудности при агрегата АЕ-3. Съставът на зрънцата от химична гледна точка е типичен за метален метеорит: желязо, никел, кобалт, въглерод, следи от хром, молибден, фосфор, но... – Тудор се спря, колебаейки се.

– Имаш да кажеш още нещо, нали? – каза професорът. – Продължавай, моля те.

– Химичният състав, както изтъкнах, е най-обикновен. За метеоритите обаче е характерна нееднородност в структурата, дори във вътрешността на едни и същи парчета. А тук повече от четиридесет анализа установиха, че съотношението на елементите е строго постоянно. Следователно метеоритът е образуван от една-единствена хомогенна сплав...

– А сплавта по своя състав е неокисляема стомана... – заключи професорът. – Да, изумително. Това е твърде рядък екземпляр, ако не уникален по своя вид...

Тогава в залата влезе много висок рус младеж.

– Това е Андрей, ръководителят на лабораторията за синтез на космичните вещества – прошепна Мария на ухото на Ирина. – Най-добрият приятел на Тудор.

– Как сме с подготовката, Тудор? – запита професорът.

– Специалният анализатор АЕ-5 е готов за работа при много ниски температури. Утре можем да пристъпим към изучаването на кристалите.

– Добре. – Професорът потърси с очи Ирина и каза шеговито: – Утре през време на анализа един от кристалите ще се разложи и

ще изчезне пред олтара на науката. А ние ще научим повече за загадъчния гост.

Първият кристал

Със сигурни движения Тудор натисна ръчката на командното табло. Колбата с течния кислород, в която се намираше единият от четирите кристали, влезе във вътрешността на машината. С глухо щракване капакът се затвори. Под екраните на таблото блеснаха разноцветни светлини. Слабо жужене долиташе от вътрешността на автоматичния анализатор. „Спектрографите” – обясни Андрей на Ирина, който също присъствуваше на опита. В момента се извършваше качествен анализ. И пак светват сигнални лампи, появяват се криви линии... Всичко вървеше нормално.

Тудор спря тока и извади от едно чекмедже листче с цифри и диаграми. Зачете на висок глас:

– Химичен състав: азот, кислород, водород, въглерод... Твърде необикновен за кристално тяло, което се изпарява при толкова ниска температура! Заповядай фиша, Андрей. Сега е ред на твоите машини за синтез... Но страх ме е, че само с голямо количество материал ще можем да извършим свободно опита.

– А са ни останали три кристала!

Вторият кристал

С големи крачки, с ръце дълбоко пъхнати в джобовете, Андрей измерваше на дълж и шир лабораторията на Тудор. Дълбока бразда беше врязана в челото му. Опитът за възпроизвеждане на структурата на кристалите чрез синтез пропадна. Гордостта на Киберната, прекрасният електронен синтезатор SE-12 се оказа безсилен пред загадката на тия състави. А електронният мозък

издаде един фиш, чиито студени думи Андрей чувствуваше да тежат на раменете му като обвинение: „Синтез невъзможен. Агрегатът не може да създаде необходимите условия.”

Агрегатът не може да създаде необходимите условия, а опитът бе заплатен със загубата на още един кристал. Оставаха само два...

– Слушай, Андрей, предвидил ли си всички възможни условия, които SE-12 трябва да има на разположение? Включително много ниските температури?

– Да, като знаех данните от анализа на кристала, снабдих агрегата с всички необходими елементи. Температурата достигаща до минус 235 градуса. А необходимият за синтеза въглерод се поддържаеше в течен хелий при минус 270 градуса.

– Значи температурата не е била причината...

– Нещо друго... Но какво може да е?

Двамата замълчаха отново.

– Андрей, да не би да има дефект в механизмите?

– Проверих ги веднага след опита. Всичко беше в ред. Все пак направих един контролен синтез на комплексен кристален витамин. Синтезира се за четвърт час. Машината е в отлично състояние.

– Тогава материалите за синтез не са били подходящи.

– И аз така мисля. Знаеш ли, Тудор, струва ми се, че изпускаме нещо много съществено. Всякакви идеи ми минават през ума, а главната, която трябва да е ключът на проблема, не ми идва. Но сега трябва да вървя, професорът ме чака.

Андрей крачеше забързан по алеите на парка. На пътя му се изпречи тънък силует.

– Ирина!

– Добър вечер, Андрей. Чакам те дълго. Не се спирай, ще те придружа, виждам, че бързаш. Трябва непременно да ти разкажа нещо. Отначало ми се струваше, че е подробност, лишена от всякакво значение. Но сега, когато развързката на загадката изглежда толкова трудна, непрестанно ми се натрапва в съзнанието онова мигновено видение... Слушай, Андрей. Когато пристигнах на мястото, където бяха намерени кристалите, аз разгледах разтрошената част от леда. Стъпка по стъпка стигнах до основата на стената. Отправих светлината на фенерчето към тъмната стена и тогава видях... върху бляскавата ледена скала една форма... Как да ти кажа... като че ли върху гладката повърхност на огледало се появява една грапава плоскост, образувана от съвсем малки кристали. Беше не повече от една педя или дори по-малко. Приближих се до скалистата стена, но не видях нищо повече. Беше изчезнало... или бе само оптическа измама.

– И каква форма имаше онова отражение, Ирина?

– Овално... с назъбени краища... Като лист на растение. Вярваш ли, че има някаква връзка със случилото се?

В гласа на Андрей се промъква колебание.

– Откъде бих могъл да зная? В действителност – защо не? След кристалите, които изчезват, защо да няма и подобни отражения?

Андрей зададе въпроса, без да чака отговор.

– Благодаря ти, Ирина, прощавай, но трябва да вървя при професора.

Третият кристал

„Мили приятели,

Тук е необикновено горещо лято и мъчно мога да си представя, че край нашата станция още вилнеят бурите на полярната зима. Не съм ви писала, откакто пропадна опитът за синтез на кристалите. Оттогава целият колектив от Киберната работи усилено върху тази задача. Правят се учудващи опити. Знаете ли до какви заключения стигнаха изследователите? Синтезирането не било възможно, защото машината нямала на разположение необходимите химически елементи със съответната им форма. Макар че газовете бяха при много ниски температури, атомите и молекулите не можели да се съединят помежду си. Тогава се потърси друга форма на съществуване на материята при тези условия. И тя бе намерена...

Свободни замразени радикали! Чували ли сте за тях? В химическите реакции, дори и в най-обикновените, се намесват свободни атоми или части от молекули, наречени свободни радикали. Например водата е съставена от радикала водород (H) и радикала хидроксил (OH). Тези свободни радикали са крайно нестабилни и е трудно да се уловят. В Киберната откриха един твърде оригинален метод за тяхното изолиране: получават се свободни радикали от съответните молекули чрез електрически разряди при високо напрежение и веднага след това се изстудяват до абсолютната нула. И тогава свободните радикали кристализират! С други думи, получават се замразени, устойчиви радикали. Видяхме как изглеждат кристалите на замразените радикали на азота, водорода, хидроксила – полупрозрачни, обагрени с цветовете на дъгата: зеленикави, виолетови, сини. Дори при много ниски

температури те притежават огромни енергии и могат да се съединяват помежду си.

Електронният синтезатор SE-12 вече е приспособен за синтеси със замразени радикали. Сега всички вярваме, че ще можем да получим...”

Глух удар. Звън от счупени стъкла, викове. Ирина скочи от писалищната маса и изтича към павилиона SE-12. Там беше станала експлозия.

Намериха Андрей в безсъзнание, проснат долу, с ръце отправени към големия агрегат за синтез... Наоколо – парчета от счупени екрани, жички с микротранзистори на края. В чекмедженцето на синтезатора имаше недовършен текст: „Синтезът неосъществ...”

* * *

Андрей лежеше в белите постели с приковани в тавана очи. Нищо не го болеше – беше се ударил при падането и припаднал. Но лекарят бе неумолим.

– Ти си напълно изтощен. Не е нормално млад човек да припадне и да остане в безсъзнание в продължение на няколко минути от един лек удар. Три дни почивка на легло, пълен покой, сън и... без посетители!

Андрей легна изморен, покорен, безразличен. За какво ли да се противи? Опитът пак не успя. Нито с радикалите. Със собствената си ръка, необмислено уверен в силата на машините, той бе разрушил два кристала. Остана само един. Последният. Единственото доказателство за някакви съвсем непознати явления. Как би посмял да се доближи и до него?

Опитваше се да заспи, но мислите не искаха да си отидат. Реакцията напредна несравнимо повече от първия път. В даден момент бе уверен, че пътят, по който беше тръгнал – пътят на замразените радикали – е правилен.

Андрей седна в леглото, изненадан от собствената си мисъл. Не доказваше ли самата злополука една истина? Мислите му се объркаха. Да би дошъл някой да му помогне да се оправи в собствените си мисли! Да можеше да поговори с професора, или с Тудор, или... Не! Срамуваше се да види Ирина. Унищожи два от „нейните“ кристали. Все пак, да бе дошъл някой!

Но той познаваше сестра Амалия. Тя нямаше да пусне никой...

Андрей се тръшна отново в леглото и зарови лице във възглавницата. След малко някой го докосна по рамото.

– Ирина, как влезе?

– Шшт! Това е моя тайна. Казах едно заклинание, което научих от един стар пингвин... и влязох!

Ирина се шегуваше, но очите ѝ гледаха загрижено бледото и изпито лице на Андрей. Как се промени в тези няколко седмици!

– Бях в града. Донесох ти нещо... Вярвам, че ще ти хареса, замразени праскови, тази година не са узрели още.

– О, колко ги обичам – Андрей се опита да се пошегува на свой ред: – Всеки с неговите замразени – аз радикалите, ти – с прасковите...

– Но моите „замразени“ са послушни. Не правят изненади. Помисли си, те са от преди една година и виж, сякаш са живи.

– Живи! Ирина, разбираш ли? Замразени и все пак живи!

Андрей скочи от леглото и се втурна към вратата...

Малцината минувачи в парка спряха омаяни пред една необикновена гледка: ръководителят на лабораторията за синтез на космически вещества тичаше бос и по халат, следван наблизко от едно стройно момиче в синя рокля! Зад тях пълничка жена с болнична касинка на главата напразно се опитваше да ги догони.

.Андрей се отдалечаваше все повече от двете преследвачки. Скоро стигна до централния павилион. Изкачи бързо стъпалата и натисна масивната дъбова врата. Професорът беше там. Не го чу, когато влезе. Едва тогава Андрей си даде сметка как изглежда в своя болничен халат, но беше твърде късно. Професорът вдигна поглед.

– Сега зная... Синтезът не можеше да успее!...

Четвъртият кристал

Една електронна ръка се придвижи бавно във вътрешността на приемателната камера към съда с течен кислород. С точни движения тя се потопи и извади кристала. После го постави предпазливо върху една плоча сред свръхизстудената камера.

– И така, ето го последния кристал!

Ирина стоеше права пред апарата. Последният!... Какво ли ще се случи с него?...

Часът беше пет след обед. Големият опит в павилиона за свръхниски температури започна. В центъра на лабораторията беше инсталиран мощният агрегат за температури, близки до абсолютната нула. Една от металните стени на камерата за реакция бе заместена с необикновено дебело стъкло.

На командното табло стоеше самият професор, Андрей и Тудор наблюдаваха функционирането на апаратите.

Кристалът блестеше слабо върху металната плоча. Леко бръмчене накара Ирина да трепне. Отваряше се камерата за филмиране. После... Нима това бе видение? Блясъкът на кристала се усили, бледото блещукане се оживи и започна да преминава през всички цветове на дъгата – червено, виолетово, зелено, оранжево...

– Каква красота! Сякаш е жив – прошепна Ирина.

– Това е действието на ниските температури – чу тя гласа на Андрей.

– Започнете подхранването – нареди професорът. – Внесете радикал азот!

Механичната ръка донесе един полупрозрачен кристал, един от замразените радикали, създаден от Андрей. Двата кристала стояха сега един до друг, почти долепени: първият – сякаш загадъчен и весел в своето преливане на багри, а вторият – по-малък и зеленикав, като че беше парче лед.

Изведнъж по-големият кристал започна да се деформира. Стените му се удължиха малко, после видимо се наклониха към кристалния радикал. Един миг още и... радикалът не съществуваше. Чуждият странен кристал се прибра отново в първоначалната си форма и стана още по-бляскав, а стените му се издуха едва видимо.

– Андрей, продължавай подхранването! Радикал водород!

Електронната ръка внесе виолетовият водороден радикал, остави го до многоцветния кристал и сетне отново чуждият кристал остана сам.

Минаха минути, часове. Времето съществуваше само върху стрелките на хронометрите. Всички в лабораторията бяха

забравили за него. Затова никой не забеляза кога здрач обви Киберната и на небето заискриха светлините на първите звезди.

...Радикал азот, радикал водород, радикал въглерод... И пак отначало... Отдавна вече не се чуваха командите на професора. Андрей манипулираше сам с копчетата на електронната ръка и тя покорно донасяше по някой нов кристал. По бузите на Андрей се стичаха големи капки пот, ризата му бе залепнала по тялото. Но той не забелязваше нищо.

А там, между стените от метал и стъкло, които ограничаваха владението на свръхниските температури, кристалът отдавна бе загубил формата си на октаедър. Стените му постепенно се издуха, докато се превърнаха в сфера. После в една точка на сферата се появи малка издупина. Сферата се удължи...

„Дали ще се раздели? Като микроб... – тази мисъл завладя Ирина и тя потръпна от ужас.

Но сферата не се разделяше. Кристалите на радикалите изчезваха в нейното тяло, а малката издупина се удължаваше и започна бавно да се издига нагоре като стебло.

Подхранването продължаваше. Постепенно стеблото надебеля и се заобли в горния си край. Скоро зад стъклената стена имаше две сфери, съединени с една тънка нишка. Долната сфера беше по-голяма, а горната – по-малка. Сетне двете сфери станаха еднакви... После горната сфера надмина по големина другата в основата...

Беше донесен нов кристален радикал. Но той остана непокътнат до сферата в основата. Подхранването спря. А горната сфера продължаваше да се увеличава, започна и да се удължава...

Изведнъж глух трясък се разнесе зад стъклената стена. Виолетова светкавица обви за няколко мига странната форма, а когато се разпръсна, на върха на дръжката съвсем ясно се появи зелено-синкав лист. Лъскав и дебел, със заоблени зъбци по края, той се люлееше едва видимо след тласъка от удара...

Вън примигваше зората. В лабораторията всички се възхищаваха мълчаливо на този изумителен гост от света на крайния студ, който издигаше единствения си лист зад дебелата стъклена стена.

– Същият! Такова беше и отражението върху ледената скала – промълви най-после Ирина.

* * *

На изток небето аленееше. По тревата блестяха големи капки роса. Андрей и Ирина вървяха бавно из парка.

– Виж, Ирина, както разновидността на материята, и разновидността на формите на живот е безкрайна. На планетата Плутон температурата спада до минус 230 градуса. На други планети, в други системи, в други галактики има сигурно още по-ниски температури. При тях реакциите между елементите в тази форма, в която ги срещаме на Земята, са практически неосъществими. Но там, откъдето дойдоха кристалите, подобни реакции е имало. Опитът ни доказва възможността от реакция между химичните радикали, които са кристализирали при крайно ниските температури на тия отдалечени планети. Те играят там ролята, която имат тук атомите и молекулите. там от съединяването на радикалите са се родили живи форми на материята. Може би много прости, много примитивни, но живи, Ирина. Ето какво не можеше да направи машината – да произведе жива материя... Сега си

обяснявам много неща. Семената издържат винаги много повече от растението, което ги е създадо. След хиляди години покълнаха житните зърна от гробниците на фараоните... Растението, поникнало на ледената планета, изчезна след падането си на Земята, защото температурата на полюса беше твърде висока за него. Отражението на стената, което си видяла, беше оставената следа от растението, което се е разложило. Семената във форма на октаедри, които ние сметнахме за кристали, бяха по-устойчиви, а течният кислород им спаси живота.

– Андрей, ами зрънцата от неокисляема стомана случайност ли са? Да не е било все пак метеорит?...

Андрей не отговори. Той обви с ръка рамената на Ирина и двамата останаха така мълчаливи, съзерцавайки червения глобус на слънцето, което плискаше първите си лъчи върху Киберната.

Господарите на Космоса

Фантастичен разказ

И. Росоховатски

...Остана едно сребристо-зелено прозорче. Само телеекранът на първия наблюдател продължаваше да свети. На него пратениците на Земята следяха чуждия звездолет.

– Те навлязоха в метеорния поток – каза Петър.

– Може би потокът не е страшен за тях... – произнесе Алва със стаена надежда и притихна. Все едно не можеше да се предприеме нищо повече. Предавателят изпрати предупреждението, но дали то беше стигнало до чуждия кораб, дали го бяха разбрали там?

Лео се умърлуши. Повдигаше му се. Мина му през ум, че трябва да посрещне смъртта си достойно, поне да се опита. От този космически капан нямаше измъкване – двигателите и всички прибори – освен предавателя и един телевизор – бяха излезли от строя под ударите на метеорити. За да се поправят, трябваше някой да излезе от звездолета. Но това бе невъзможно. Радиацията в този сектор беше такава, че във човек със скафандър умираше след няколко минути, дори ако дотогава не го убиеше някой метеорит. И все пак космонавтите се опитаха да направят това на три пъти. Три опита – трима загинали.

„Хората са много крехки – помисли си Лео. – И енергетичната им обмяна е много малка. Те получават енергия главно от храната и кислорода, съвсем малка част от слънчевите лъчи и радиацията поглъщат непосредствено и я отдават през косата си във вид на

излишна радиация и през кожата си заедно с топлината. Космосът пи убива с един свой полъх – с една мощна порция излъчване. Ако можеше да се промени енергетичната обмяна поне на космонавтите, .за да получат те възможност да усвояват големи дози излъчване... Наистина, опити в тази насока бяха правени на Земята и на Венера още щом бе разшифрован напълно кодът на наследствеността и хората се научиха да създават от безжизненото живо. Но още колко време трябва да мине, докато човекът започне да променя себе си? Ако съумее...

Наоколо се простираше черна бездна с неподвижни светулки из нея. Тя не е враждебна към хората. Просто е безразлична към съдбата им. Тя се развива по свои закони и ако не ги знаеш, осъден си на смърт – това е всичко. Хората усъвършенствуват звездолетите си, но загадките на космоса са неизчерпаеми. А всяка неразгадана загадка увеличава опасността. Колкото повече се отдалечаваш от Слънчевата система, толкова повече стават загадките.

През тия последни дни от своя живот Лео все по-често си представяше родната Слънчева система. Той беше се .родил на изкуствен спътник на Земята – родителите му работеха там. Порасна в пансион на Земята. Младостта му премина на Марс. Там остана всичко най-скъпо. Оттогава по часовниците на звездолета бяха се минали две години, а по календарите на Земята и Марс – много векове. Там всичко трябва да се е променило. Но все пак там е родината: познатите орбити на ракетите, разкритите тайни, синкавата звездичка в черната пропаст. Добре, че на човек му остават спомените и той може да си избира най-добрите от тях.

– Този звездолет е по-съвършен – чу се гласът на Алва, която не отместваше поглед от екрана.

Лео си помисли: „По-съвършен... Какво значат тези думи в сравнение с безкрайността на Космоса?“

– Пригответи се за предаване! – раздаде се командата на Петър.

„Няма какво, дългът преди всичко. Трябва да им предадем информация“. Това помогна на Лео да се съвземе. Той видя на екрана първите кадри от филма за Земята. Там, в чуждия звездолет, може би също ги виждат. Те ще получат представа за хората, с които се разминават, за обречените пасажери на титановия ковчег, в миналото – свръхмощтен звездолет.

На екрана се редуваха геометрични фигури, карти на звездното небе, схеми на атоми. След това – етапи от историята на Земята: градове, изкуствени спътници, космодруми...

Лео гледаше екрана. Сега на него ще се появи отговорът, ако...

Отговорът се появи.

Отначало космонавтите видяха пътниците от чуждия кораб. Мащабът в долната част на екрана показваше, че по размери те значително превъзхождат хората. Ръстът им надминаваше пет метра. Лицата им не се виждаха. Космонавтите бяха обвити с някакви светещи полупрозрачни ципи. Около главите им припламваха и гаснеха малки мълнии.

„Те имат енергетични костюми – помисли си Лео. – Интересни същества. Такива не бяхме срещали“.

Но ето че един от космонавтите започна да се вижда по-ясно. Проличаха очите, веждите, устата.

– Те приличат на нас – каза Петър и Лео си спомни безкрайните дискусии за разумните същества от другите светове. Някакъв учен беше писал: „Излишно е дори да се мисли за такива същества. Всеки свят създава свои форми на живот.“

Космонавтът на екрана каза нещо, но хората от Земята не можеха да го чуят. После за миг екранът избледня, а след това на него се появи кадри от филм за някакъв друг живот. Появи се подобие на кокоше яйце – с ядро и обвивка. Някакви овално извити телца се впуснаха в чудноват танц, започнаха да се делят и разпръскват, да се събират на групички.

Всичко това беше много познато.

„Делене на клетка и танц на хромозомите“ – спомни си Лео.

Хромозомите бяха разкъсани от тънките игли на лъчите и пак се слепиха. Блеснаха формули. Кой знае защо, Лео и неговите спътници ги разбираха. Това бяха формулите на синтеза на белтъка, на строежа и измененията на нуклеиновите киселини, които съдържат записите на наследствеността.

Лео погледна Петър. Аха, даже по неговото лице се изписа смайване. Откъде ли са научили чуждите космонавти земните означения? Защо това, което те показват, е толкова познато?

Екранът пак остана празен. В единия му ъгъл увисна неподвижно блестящ пръстеновиден звездолет. Няколко точки се откъснаха от него и започнаха да се увеличават постепенно. Ето че стана възможно да се различат фигурите в пулсиращи ципи с дълги шлейфове. Космонавтите летяха към кораба на земните пътешественици. Те бяха без скафандри. В ръцете си държаха някакви прибори.

Лео затвори очи. Той знаеше какво ще се случи сега. Метеорният вихър ще се стовари върху дръзките звездоплаватели, убийствените космически лъчи ще поразят мозъка им.

Някой от спътниците му изтърва възглас на възхищение и Лео отвори очи. Той успя да забележи на екрана облачето от разпръснатия метеорит край енергетичната обвивка на един от космонавтите. Чужденецът остана невредим и продължи пътя си.

Лео забеляза радостните усмивки на Петър и Алва. За тези, които им се притичат на помощ, не са страшни нито метеоритите, нито, очевидно, космическите лъчи. Енергетичните обвивки ги предпазват сигурно. Това са истински господари на Космоса. Откъде ли са те, от коя звездна система? Къде ли животът е могъл да се появи в такава могъща форма? Може би там, където бушуват огнени вихри и радиацията е хиляди пъти по-голяма от земната? И защо при цялата тази разлика те толкова приличат на хората от Земята?

Надеждата за спасение замъгли разсъдъка на Лео. Може би това е предсмъртно бълнуване? Но защо той вижда всичко толкова ясно и отчетливо?

Космонавтите изчезнаха от екрана. Те вече бяха до кораба на земните хора. Ако можеха да се включат и другите екрани, сега щеше да се вижда какво става там!

Петър скочи от креслото. На пулта светнаха лампички – една, две... десет... Пламна синьото сигнално око и Алва непроизволно натиска бутона, с който се отваряше седми отсек.

Лео не помнеше как стана от креслото. Той стоеше до другарите си в напрегната поза и гледаше втренчено в мрака зад широко отворения люк.

Там се появи гигантската матова фигура на един космонавт. Той се приведе и влезе в командния отсек. Гласът му заглуши тежкото дишане на тримата:

– Здравейте, земляци!

Лео отстъпи по-далечко от влезлия. Петър и Алва се хвърлиха към него, завикаха нещо. Думите им не се разбираха.

На Лео му се зави свят. Той припадна.

...Той виждаше кръгове, жълти и зелени петна. Паметта му се връщаше бавно. Над самото си ухо той чу гласа на Петър:

– Опасността мина.

„Коя опасност? – помисли си Лео. – Нима нашият звездолет е спасен?“

Петър произнесе още няколко фрази и Лео разбра, че думите за опасността се отнасят до неговото състояние. Той отвори предпазливо очи.

Познатото помещение. Двама огромни космонавти с матови обвивки. До тях, сякаш за да подчертаят размерите им, стоят Петър и Алва.

– Всичко е наред, братле – усмихва се Петър.

Лео го загледа отчуждено.

– Трябва да му обясним веднага. всичко – каза Алва.

Петър сложи прохладната си ръка върху челото на Лео.

– Това са хора от Земята – каза той и посочва гигантите. – Те са стартирали оттам само преди няколко седмици по земните

календари. Но корабите им развиват много по-голяма скорост от нашия. Те приели нашите сигнали и побързали да ни помогнат. Не можали да определят веднага, че нашият звездолет е от Земята. Едва когато сме започнали предаването, разбрали това и се опитали да ни съобщят кои са. Но ние не чувахме думите им и не разбрахме какво са искали да ни кажат с кадрите от своя филм. Нали помниш, че там имаше кадри от за деленето на клетката, формули за синтезирането на белтъка?

Лео се опита да кимне утвърдително.

– И, разбира се, помниш колко столетия са изминали на Земята през времето на нашия полет? – продължава да го разпитва Петър.
– А през това време хората напълно са овладели изменянето на наследствеността...

– И са се изменили?! – Лео се надигна на един лакът.

– Да. По такъв начин те са променили енергетичната обмяна в организмите си. Енергията, която нашият организъм не може да усвои и която го погубваше, те използват като допълнителен заряд. Подробностите ще научиш после, когато оздравееш и закрепнеш. Намираме се в нашия кораб, връщаме се към Слънчевата система. Техният звездолет не притежава необходимата за нас защита...

Лео се загледа в тези, които ги спасиха. Зад матовите обвивки лицата на космонавтите изглеждаха загадъчни и строги. А на екрана се виждаха размазани звездни простори. Корабът вървеше с голяма скорост. Като следа зад него се точеше пламтящо петно – светлината на звездите.

Перална трагедия
Из спомените на Йон Тихи
Научно-фантастичен разказ

Станислав Лем

Скоро след като се завърнах от единайсетото си звездно пътешествие, вестниците започнаха да отделят все по-голямо внимание на конкурентната борба между двете големи фирми, произвеждащи перални машини – Надлег и Снодграс.

Като че ли Надлег пръв беше изкарал на пазара перални машини, механизирани дотам, че сами отделяха бялото бельо от цветното, а след като го изпираха и изцеждаха, го гладеха, изкърпваха, подшиваха и му слагаха красиво избродиран монограм на неговия собственик, на кърпите за лице те извезваха поучителни и оптимистични сентенции от рода на „Робот помага, ала в кошара не вкарва“ и т. н. В отговор на това Снодграс наводни търговската мрежа с перални машини, които сами съчиняваха и бродираха четиристишия – в зависимост от културното равнище и естетическите изисквания на клиента. Следващият модел перална машина на Надлег бродираше вече сонети. Снодграс отвърна с перални машини, които поддържаха разговора между членовете на семейството през време на антрактите в телевизионните предавания. Надлег се опита да торпилира конкурента си – всички безусловно помнят неговите приложения към вестниците, заемащи цяла страница, с нарисувана на тях подигравателно усмихната опулена перална машина и с думите: „Нима искаш твоята перачка

да бъде по-умна от теб? Разбира се, не!!!” Обаче Снодграс напълно игнорира този опит за апел към самолюбието на потребителя и още през следващото тримесечие предложи перална машина, която освен че переше, изцеждаше, сапунисваше, търкаше, плакнеше, гладеше и кърпеше, докато плетеше на четири куки и разговаряше, пишеше в същото време домашните на децата, съставяше икономически хороскопи за главата на семейството, по собствен почин правеше анализ на сънищата по Фройд и незабавно ликвидираше всички комплекси. Тогава изпадналият в отчаяние Надлег пусна на пазара „Супер-поет”, перална машина-стихотворец с чаровен алт, която декламираше, пееше приспивни песни, слагаше бебета на цукалото, баеше за брадавици и правеше изискани комплименти на дамите. Снодграс парира този ход с перална машина-лектор. Той обеща: „Твоята перална машина ще те направи Айнщайн!”, но въпреки очакванията този модел се харчеше слабо, оборотът към края на тримесечието спадна с 35 процента и затова, когато икономическото разузнаване съобщи, че Надлег подготвя танцуваща перална машина, Снодграс пред лицето на надвисналата катастрофа се реши да направи крачка, която извърши същински преврат. След като откупи за 350000 долара съответните права и съгласието на заинтересованите лица, той конструира перална машина за ергени, надарена с формите на знаменитата сексбомба Лиан Карворс, платинова блондинка, и друга – подобие на Фирли Мак Лейн, брюнетка. Оборотът веднага скочи с 87 процента. Тогава противникът се оплака пред конгреса, обърна се към общественото мнение, към Лигата на дъщерите на революцията, както и към Лигата на девиците и матроните, обаче

Снодграс продължаваше да снабдява магазините с все по-пикантни и въвеждащи в изкушение перални машини. Надлег капитулира и започна да произвежда перални машини по индивидуални поръчки, като им придаваше според вкуса на клиента телосложение, цвят на косата, охраненост и портретно сходство с приложената към поръчката фотография.

Оцелелите на пазара фабриканти на перални средства и механизми напразно доказваха на обществеността, че пералните машини – Лилиан или Фирли – представляват профанация на високите идеали на автоматизираното пране, което трябва да здравява семейството и да поддържа трайността на съпружеските връзки, защото могат да поберат най-много една дузина носни кърпички или една калъфка за възглавница, а останалата част от вътрешността им се заема от агрегати, нямащи нищо общо с прането. Тези призови не донесоха ни най-малък резултат. Култът към пикантните перални машини, който нарастваше с бързината на лавина, дори накара значителна част от обществото да обърне гръб на телевизорите. Но това беше само началото. Тъй като разполагаха с пълна самопроизволност на действията, пералните машини започнаха да се обединяват тайно и да се отдават на тъмни машинации. Цели техни шайки се свързваха с престъпния свят, минаваха в гангстерска нелегалност и създаваха на своите притежатели най-ужасни неприятности. Конгресът призна, че е време да се направи опит за законодателно регулиране на хаоса в свободната конкуренция, но преди дебатите да дадат очаквания резултат, пазарът беше наводнени с изстисквачки, пред чиито форми никой не можеше да устои, с гениални паркетолъскачки и

със специалния модел бронирана перална машина „Шмай-зер“; тази перална машина, предназначена уж за игра на индианци с децата, след малко доработване беше способна да унищожи с разсеян огън всеки обект. В сблъскването между бандата на Струдзели и шайката на Фумс Бирон, пред която тръпнеше Манхатън, когато хвъркна във въздуха небостъргачът Емпайр стейт билдинг, враждуващите страни загубиха над сто въоръжени до капаците кухненски машини.

Тогава влезе в сила законодателният акт на сенатора Макфлакон. Според този акт собственикът не отговаряше за противозаконните постъпки на принадлежащите му разумни устройства, извършени от тях без негово знание и съгласие. За съжаление този закон остави вратичка за многобройни злоупотреби. Собствениците тайно се наговаряха със своите перални машини или изстисквачки и им позволяваха да извършват злодеяния, а когато ги изправяха пред съда, се измъкваха от наказание, позовавайки се на акта на Макфлакон.

Възникна необходимост да се поднови този закон. Сега актът Макфлакон–Гламбкин признаваше на разумните устройства ограничена правоспособност, главно по отношение на наказуемостта. Той предвиждаше наказания в размер на 5, 10, 25 и 250 години принудително пране или съответно лъскане на паркет, подсилвани с лишаване от смазка, както и телесни наказания, достигащи до късо съединение. Обаче прилагането на този закон също се натъкна на пречки. Например фигуриращата в делото Хамперлсон перална машина, която се обвиняваше в извършването на многобройни нападения с цел грабеж, беше разглобена от собственика си на части и се яви пред съда във вид на купчина от

проводници и бобини. Затова беше направено изменение на закона, известно оттогава като поправка на Макфлаккон–Гламбин–Рамфорней, което установяваше, че извършването на каквито и да било изменения или преустройства на електромозък, който се намира под следствие, представлява наказуемо деяние. Тогава възниква делото Хинденрупл. Неговият мияч на съдове нееднократно обличал костюма на собственика си, сватосвал се за различни жени и измъквал от тях пари, а заварен веднъж от полицията на местопрестъплението, пред очите на смаяните детективи сам се разглобил. Веднъж разглобен, той забравял извършеното и не подлежал на наказание. След това възниква законът Макфлаккон–Гламбин–Рамфорней–Хмурлинг–Пияфка, според който устройство, саморазглобило се, за да избегне отговорност, се продава като старо желязо.

Очакваше се, че този закон ще предпази всички електромозъци от престъпни деяния, защото на тези устройства, както и на всяко разумно същество, е присъщ инстинктът за самосъхранение. Обаче стана известно, че съучастниците на престъпните перални машини купуват старото желязо и отново ги възстановяват. Приетият от комисията на конгреса проект за „антивъзкресителна“ поправка към акта Макфлаккон бе провален от сенатора Гугеншайм; скоро след това се установи, че самият сенатор Гугеншайм е перална машина. Оттогава води началото си обичаят да се чукат за проверка конгресмените преди сесията – по традиция за целта се употребява желязно чукче, тежко два фунта и половина.

Междувременно възникна делото Мърдърсън. Неговата перална машина системно му късала ризите, създавала радиосмущения в

цялата околност, обаждала се по телефона на различни лица и като имитирала гласа на своя електродател, искала пари назаем, канела пералните машини и паркетолъскачките на съседите, уж за да им показва колекции от марки, и ги развърщавала, а през свободното си време скитала и се занимавала с просия. На съда тя представи заключението на дипломирания инженер-електроник Елеастър Крамфоус, което гласеше, че тази перална машина страда от периодични пристъпи на невменяемост, в резултат на които започва да ѝ се струва, че е човек. Извиканите от съда експерти потвърдиха тая диагноза и пералната машина на Мърдърсън беше оправдана. След произнасянето на присъдата тя измъкна от пазвата си пистолет марка „Люгер“ и с три изстрела отне живота на помощник-прокурора, който настояваше за късо съединение. Арестуваха я, но я освободиха под залог. Съдебните органи изпаднаха в крайно затруднително положение, понеже потвърдената от присъдата невменяемост на пералната машина не им позволяваше да възбудят ново обвинение, а не можеха да я подложат на изолация поради липсата на приюти за душевноболни перални машини.

Правното решаване на този парлив въпрос беше донесено своевременно от акта Макфлакон–Гламбкин–Рамфорней–Хмурлинг–Пияфка–Сноумен–Фитолис, защото делото Мърдърсън предизвика огромно търсене на невменяеми електромозъци и някои фирми дори започнаха умишлено да произвеждат такива дефектни апарати. Споменатият закон предвиждаше създаването на специални приюти, в които побърканите перални машини, паркетолъскачки и други устройства трябваше да се подлагат на принудителна изолация.

Междувременно ордите от психически нормални изделия на Надлег и Снодгарс, след като получиха правоспособност, се заеха да използват широко конституционните си права. Те се обединяваха стихийно и така наред с другите се появиха съюзът „Механично обожание“ и „Лигата за електронно равновесие“, провеждаха се мероприятия като избора на световна Мис перална машина. Конгресмените-законодатели се опитваха да догонят това бурно развитие на събитията и да го обуздаят в правно отношение. Сенаторът Грогернер лиши разумните устройства от правото да притежават недвижими имоти; конгресменът Каропка – от авторски права в областта на изящните изкуства, което предизвика нова вълна от злоупотреби, защото пералните машини с творчески наклонности започнаха да подкупват за малки суми по-бездарните литератори, за да издават под тяхно име есета, повести, драми и т. н. Най-сетне постановлението на Макфлаконт–Гамбкинт–Рамфорней–Хмурлинг–Пияфка–Сноумен–Фитолис–Бирмингбой–Футлей–Каропка–Фалслей–Грогернер–Майдански възвести допълнително, че апаратите не могат да бъдат своя лична собственост; те са само собственост на човека, който ги е купил или построил, а потомството им на свой ред става собственост на техния притежател или на собствениците на апаратите–производители. Всички смятаха, че този радикален закон предвижда всички възможности и изключва възникването на неразрешими в правно отношение ситуации.

Но чудаците и оригиналите, както ви е известно, не се сеят, те винаги никнат сами. Има ги достатъчно и в наше време. Именно от техните редове излизат личностите, които провъзгласяват теории,

противоречиви на здравия разсъдък и на общоприетото мнение. Някой си Катодий Матрас, самоук философ и фанатик по рождение основа школата на така наречените кибернофили, която провъзгласи доктрината на „Кибермистиката“. Според тази доктрина творецът е отредил на човечеството ролята на строително скеле: т. е. ролята на средство за създаване на по-съвършените от човешкия род електромозъци. Сектата на Матрас смяташе, че след появата на електромозъците по-нататъшното съществуване на човека е чисто недоразумение. Тя създаде ложа, която се отдаваше на съзерцаване на електрическото мислене и според възможностите си укриваше провинилите се в нещо работи. Самият Катодий Матрас, недоволен от своите успехи, си поставил целта да направи решителна крачка по пътя към пълното освобождаване на роботите от човешкото иго. Затова, след като получил консултация от най-видни юристи, закупил ракетен кораб и полетял към сравнително близката Раковидна мъглявина. В нейните простори, които се посещават само от космическия прах, той извършил някакви никому неизвестни действия. Така се породил чудовищната афера на неговите наследници.

Сутринта на 29 август всички вестници публикуваха тайнствената новина: **„Паткор на Коспол VI/221 съобщава: в Раковидната мъглявина е забелязан обект с размери 520 мили на 80 мили на 37 мили. Обектът прави движенията на човек, който плува бруст. По-нататъшните изследвания продължават“**.

Вечерните издания поясниха, че патрулният кораб на космическата полиция VI/221 е забелязал „човек в мъглявината“ на разстояние шест светлинни седмици. Отблизо се оказало, че така

нареченият „човек” е разпрострял се на стотици мили гигант, който има труп, глава, ръце и крака, и че той се движи в разредена прахова среда. Когато забелязал полицейския кораб, той отначало му помахал с ръка, а после му обърнал гръб.

С „човека” без особен труд била установена радиовръзка. При това той заявил в хор, че е бившият Катодий Матрас, който след пристигането си на избраното от него място преди две години се превърнал, използвайки частично местни ресурси, в работи, че занаят бавно, но неотклонно ще расте, както си иска, и моли да го оставят на мира. Началникът на патрула се направил, че приема декларацията за чиста монета, скрил корабчето си зад един облак метеори, който минавал наблизко, и след известно време забелязал, че гигантският псевдочовек полека започва да се дели на части, ненадминаващи по размери обикновения човек, и че тези части или индивиди след това се съединяват, образувайки нещо като малка планета. Началникът излязъл от прикритието си и запитал мнимия Матрас какво означава тази кълбовидна метаморфоза и какво собствено представлява той от себе си – робот или човек? Отговорът гласял, че бившият Матрас взема такива форми, каквито пожелае, че той не е робот, тъй като е възникнал от човек, и не е човек, понеже последният се е превърнал в робот. Той категорично отказал да дава по-нататъшни обяснения.

Това събитие, намерило широк отзвук в печата, постепенно взе да се превръща в скандал, защото прелитащите край Рак кораби ловяха откъслечи от радиограмите на така наречения „Матрас”, който в тях се именуваше „Катодий Първи А”. Доколкото можеше да се разбере, Катодий Първи А, същият Матрас, се обръщаше към

някого (може би към другите работи!) като към свои неделими частици, сякаш някой водеше разговор със собствените си крайници.

Приказките в Космоса за Катодий Първи А водеха до мисълта, че става дума за някаква държава, основана от Матрас или от произлезлите от него работи. Държавният департамент незабавно настоя да се разследва грижливо действителното положение на нещата. Патрулите установиха, че в мъглявината понякога се мърда метална сфера, а понякога човекоподобно образуване, голямо петстотин мили, което разговаря само със себе си за разни работи, а на въпроса за неговия държавен строй дава уклончиви отговори.

Властите веднага решиха да прекратят развитието на узурпатора, но тъй като тази акция трябваше да носи безусловно официален характер, трябваше да бъде наречена някак. Именно тук възникнаха първите препятствия. Актът Макфлакон беше приложение към гражданския процесуален кодекс, който разглежда движимите имоти. Поради същността си електронните мозъци се смятат за движим имот, дори ако нямат крака. Но загадъчното тяло в мъглявината имаше размерите на астероид, а небесните тела, макар и да се движат, се смятат за недвижими имоти. Възникваше въпросът: може ли да бъде арестувана една планета, може ли сборище работи да бъде планета и, най-сетне, това образуване един разглобяем робот ли е или съвкупност от много работи. Точно в тоя момент към властите се обърна адвокатът на Матрас и им депозира едно заявление на своя клиент, в което той твърдеше, че заминава за Раковидната мъглявина, за да се превърне в комплекс от работи.

Тълкуването на този факт, което първоначално бе предложено от юридическия отдел на държавния департамент, се свеждаше до следното: Матрас, превръщайки се в работи, е унищожил по този начин своя жив организъм, а това значи, че е извършил самоубийство. Това деяние не е наказуемо. А роботът или роботите, представляващи продължение на Матрас, са били създадени и следователно са негова собственост, и сега, след смъртта му, трябва да преминат във владение на държавата, понеже Матрас не е оставил наследници. Въз основа на тази дефиниция държавният департамент изпрати в мъглявината съдебен изпълнител със заповед да конфискува и сложи печат на всичко, което намери там.

Адвокатът на Матрас подаде жалба в апелационния съд, като твърдеше, че признатият в споменатата дефиниция факт на продължение на Матрас изключва самоубийството, защото оня, който е продължаем, съществува, а който съществува, не е извършвал самоубийство. Значи няма никакви работи – собственост на Матрас, а съществува единствено самият Катодий Матрас, който се е преправил така, както е сметнал за необходимо. Никакви експерименти със собствената личност не са и не могат да бъдат наказуеми, както не могат и да се конфискуват по съдебен ред части от чието и да било тяло, независимо от това, дали са златни зъби или работи.

Държавният департамент подложи на съмнение това тълкуване на делото, от което произтичаше, че живо същество, в дадения случай човек, може да се състои от части, явно неодоушевени, а именно работи. Тогава адвокатът на Матрас представи на властите

заклучението на група видни физици от Харвардския университет, които единодушно отбелязваха, че въобще всеки жив организъм, включително и човешкият, се състои от атомни частици, а последните несъмнено трябва да се смятат за неодоушвени.

Като видя какъв опасен обрат започва да взема делото, държавният департамент прекрати опитите си да атакува „Матрас и наследници“ от физико-биологична страна и се върна към първоначалната си дефиниция, в която думата „продължение“ беше заменена с думата „продукт“. Тогава адвокатът незабавно представи на съда ново заявление на Матрас, в което той твърдеше, че така наречените работи в действителност са негови деца. Държавният департамент поиска да му бъде представен акт за осиновяване, което беше коварна маневра, защото законът не допускаше да се осиновяват работи. Адвокатът на Матрас веднага поясни, че става дума не за осиновяване, а за действително бащинство. Департаментът заяви, че според закона децата трябва да имат баща и майка. Готовият за това адвокат прибави към делото писмото на инженер-електротехника Мелания Фортинбрас, която твърдеше, че появяването на споменатите индивиди на бял свят е станало в процес на най-тясно сътрудничество между нея и Матрас.

Държавният департамент подхвърли на съмнение характера на споменатото сътрудничество като „лишено от естествени родителски черти“. В споменатия случай, гласеше правителствената декларация, за бащинство, а съответно и за майчинство може да се говори само в преносен смисъл, защото става дума за духовно

родителство, а законите за семейството – за да могат да влязат в сила – изискват телесно.

Департаментът се намери да подложи на съмнение и материала, от които са създадени така наречените „деца“ на Матрас и Мелания Фортинбрас, но се разнесе слух, разпространен, както после се изясни, от адвоката, че Матрас бил поръчал на Компанията за рогат добитък 450000 тона телешко месо, и заместникът на държавния секретар побърза да се откаже от набелязания план.

Вместо това департаментът по внушение на професора по теология, старшия полицейски инспектор Сперитус, необмислено се позова на библията. Това беше много погрешна крачка, понеже адвокатът на Матрас я парира с обширни изследвания, където с помощта на цитати доказва, че с похватите, с които господ бог е програмирал Ева, вземайки за основа една-единствена част и действайки твърде ексцентрично в сравнение с методите, към които обикновено прибягват хората, той все пак е създал човек, защото никой психически нормален субект не смята Ева за робот.

Тогава департаментът обвини Матрас и наследниците му в деяние, противоречащо на акта Макфлакон и другите, понеже той като робот или работи е станал притежател на небесното тяло. А законът забранява на роботите да владеят планета или някаква друга недвижима собственост. Този път адвокатът представи на върховния съд всички предишни актове на департамента, насочени против Матрас. Той подчерта, че, първо, от съпоставянето на отделни точки на тези актове произтича, според твърденията на департамента, че Матрас е едновременно и собствен баща, и собствен син, бидейки в същото време небесно тяло; второ, той

обвини департамента в противоречащо на законите тълкуване на акта Макфлакон. Тялото на някакво лице, а именно на гражданина Катодий Матрас, съвсем произволно е било признато за планета. Извод – абсурден от правна, логическа и семантична гледна точка.

Скоро пресата не пишеше за нищо друго освен за „Държавата – планета–баща–син“. Властите възбуждаха нови и нови обвинения, които незабавно се парираха от неуморния адвокат на Матрас.

Държавният департамент великолепно разбираше, че хитрият Матрас не витае и се размножава в Раковидната мъглявина само за развлечение. Той беше заинтересован да създаде прецедент, непредвиден от закона. Безнаказаността на постъпката му заплашваше в бъдеще със съвсем невъобразими последици. Затова най-големите умове седяха денонощно над протоколите и измисляха все по-смайващи юридически клопки, в които Матрас трябваше да намери безславния си край. Обаче всяко действие на властите се отблъскваше на часа от противодействието на адвоката.

Аз следях с жив интерес хода на този двубой, когато изведнъж съвсем неочаквано получих от Сдружението на адвокатите покана за специалното пленарно заседание, посветено на проблемата за тълкуването на процеса „Съединените щати против Катодий Матрас, същия Катодий Първи А, същия плодове от съюза между Матрас и Мелания Фортинбрас, същия планета в Раковидната мъглявина“. Аз не пропуснах да отида на посочената дата на мястото и видях претъпкана зала. Цветът на юриспруденцията запълваше огромните ложи, амфитеатъра и креслата в партера.

Бях малко закъснял, обсъждането вече беше започнало. Седнах на един от последните редове и започнах да слушам.

През следващите шест часа взеха думата близо двайсет оратора. Едни доказваха логически ясно и неопровержимо, че Матрас съществува, други – че не съществува, че е основал държава на работи или се състои от подобни организми; че Матрас трябва да бъде претопен като нарушител на редица закони и че не е престъпил нито един закон; мнението на адвоката Вурпл, че Матрас бива ту планета, ту робот, ту изобщо нищо – което като компромисно би трябвало да задоволи всички, предизвика всеобща ярост и не спечели освен автора си нито един привърженик. Всичко това беше нищо в сравнение с по-нататъшния ход на обсъждането, когато старшият асистент Милгер доказа, че Матрас, превръщайки се в работи, по този начин значително е умножил своята личност и сега „Матрас наброява почти триста хиляди”; а тъй като и дума не може да става, че този комплекс представлява конгломерат от различни лица, защото е едно и също лице, повторено многократно, то Матрас е един в триста хиляди лица. На това място съдията Вублхорн отбеляза, че цялата проблема от самото начало се разглежда неправилно: щом Матрас е бил човек и се е превърнал в работи, то тези работи не са той, а някой друг; щом те са някой друг, то трябва, първо, да се изясни кои са те; но понеже те не са човек, те не са никой и следователно липсва не само юридическа проблема, но и физическа, защото в Раковидната мъглявина изобщо няма никой.

Аз вече на няколко пъти пострадах сериозно от яростните дискусанти. Пазачите и санитарите работеха усилено, когато

внезапно се раздадох възгласи, че в залата се намират преоблечени като юристи електрически мозъци, които незабавно трябва да се изгонят, понеже пристрастността им не буди съмнение, а и въобще нямат право да участвуват в обсъждането. Професор Хартлдропс като председател започна да обикаля залата с малък компас в ръката и всеки път, когато стрелката започваше да трепка и да се насочва към някой от седящите, привлечена от скрития под дрехите му метал, шпионинът незабавно се разобличаваше и изхвърляше навън. По такъв начин залата бе очистена наполовина, докато траяха речите на доцентите Фитс, Питс и Клабенте, при което последният беше прекъснат на средата на изречението, защото компасът издаде електрическия му произход.

След кратката почивка, през която се подкрепихме в бърмналия от нестихващата нито за секунда дискусия бюфет, аз се върнах в залата, стиснал съставните части на своето облекло (разгорещените правовеци постоянно ме хващаха за копчетата и ги изпокъсаха до едно) и видях до естрадата голям рентгенов апарат. Говореше юристът Плюсекс, който доказваше, че Матрас е случаен космически феномен. В този момент към мен със страшен израз на лицето и с тревожно подскачаща на дланта му компасна стрелка се приближи председателят. Охраната веднага ме хвана за яката, но аз изхвърлих от джобовете си ножчето, ключа за консерви и металическа цедка за чай, откъснах от жартиерите си никелираните закопчалки, престанах да въздействувам на магнитната стрелка и бях допуснат до по-нататъшно участие в обсъждането. Разобличиха още четиридесет и три робота, докато професор Ватенхем ни разясняваше, че Матрас може да се разглежда като пример за

космически конгломерат; тук аз си спомних, че за това вече ставаше дума: личеше си, че на юристите не им стигаха доводи, но внезапно започна нова проверка. Сега без стеснение преглеждаха на рентгена всички наред и откриваха, че събралите се крият под безупречно ушитите си костюми части от пластмаса, найлон, стъкло и дори слама. На един от последните редове намериха някакъв робот, натъпкан с кълчища. Когато последният оратор слезе от катедрата, аз се оказах сам сред огромната празна зала. Ораторът беше прегледан и изхвърлен навън. Тогава председателят, единственият човек, останал освен мен в залата, се приближи към моето кресло. Сам не зная защо, аз взех от ръцете му компаса. Изведнъж стрелката трепна и неумолимо се обърна към него. Почуках с пръст по корема му, чух подрънкване, хванах машинално председателя за яката, изблъсках го зад вратата и останах по такъв начин самотен. Аз стоях пред няколкокостотин изоставени чанти, .дебели папки с протоколи, шапки, бастуни, подвързани с кожа книги и галоши. Побродих безцелно из залата, убедих се, че няма какво да правя там, обърнах се и си тръгнах за дома.

Разказът се печата със съкращения

Между седем и осем

Фантастичен разказ

Емил Зидаров

Асен погледна момичето крадешком. Седнало на кръглото въртящо се столче, то кротко премяташе из ръцете си плетена шапчица от синя вълна.

„Смущава се – помисли Асен. – За първи път влиза в лабораторията. Обикновено чака в коридора.”

– Съблечете се, ако ви е топло! – каза той и сам се учуди на любезността си. Не можеше да понася млади момичета.

– Добре ми е, благодаря! Само миризмата е неприятна.

„Миризмата! Та в коя органична лаборатория не мирише?”

Все пак отвори единия прозорец. После се приближи до камината, около която се суетеше слаб момък в бяла престилка. Електрическата крушка осветяваше едва-едва лицето му и за момент на Асен се стори, че то е долепнало до колбата.

– Спусни предпазния шлем! – сопна се той. – И не се навеждай напред!

По лицето на младежа се изписа досада. Беше му неприятно, че го хокат пред момичето. Вместо да се отдръпне, той дръзко предложи:

– Да долеем още амоняк! Струва ми се, че е недостатъчен.

Асен не възрази. Той познаваше упоритостта на този чорлав младеж с редки зъби и нежни, детски ръце. Точно за това го бе взел за кръжочник.

– Евгени! – тихичко произнесе момичето. – Седем часа е!

Момъкът се наведе над бутилката с втечен амоняк. Все едно, че думите не се отнасяха до него. Отвори крана. От каучуковата тръба, свързана с бутилката, закапа бистра течност. Тя бързо се изпари, но когато струята стана по-силна, започна да се стича в колбата. Външната повърхност на стъклото бързо се покри със скреж.

– Много ли ще продължи? – обади се пак момичето.

– Зависи! – сухо прецеди Асен. Сега идваше най-важното и не му беше до разговори. Дори предпочиташе да остане сам. Затова каза: – Ти можеш да си отиваш! Аз ще довършва опита!

Да си отива! Евгени презрително тръсна глава. Кога си е отивал, преди да види резултата? Ето, сега ще прибавят в колбата метиленхлорид. Дявол знае какво ще стане, но Асен сигурно има нещо предвид, щом иска да опитат! Може да е особняк този презрял ерген, обаче главата му е пълна с идеи. Студентите бягат от него, страхуват се. Само той знае колко сърдечен човек е „сърдиткото“. За какво ли мисли в този момент? Сигурно целият свят е престанал да съществува, докато ръката му излива метиленхлорида в делителната фуния над колбата! Много е сръчен, не може да му се отрече! Не разсипа нито една капка! Сега ще отвори кранчето. Течността ще запълзи по опашката на фунията, Ще се смеси с амоняка...

– Седем и петнадесет е! – съобщи девойчето. То не знаеше, че моментът е важен.

Вятърът донесе през откренатия прозорец мирис на бор. Но мъжете не го усетиха. Бяха заети с амоняка, който се биеше по

стените на колбата, подгонен от ударите на електрическата бъркалка.

„Ако реакцията протече много бурно, трябва да намаля оборотите на бъркалката! – помисли Асен. – Иначе всичко ще изкипи.“ А за да прикрие вълнението си, грубо каза: – Отвори още малко кранчето!

„Сръчен е, хлапакът му с хлапак! Ще стане първокласен химик! Само оная синя шапка не ми харесва. Научният работник не бива да се отвлича с нищо! Седем часа, осем часа... дрън-дрън!... Най-добре е да се образува четворен радикал!... Добре прави, че не разпитва! Няма по-досадно нещо от човек, който задава въпроси!... А може да стане и частично отцепване. Тогава ще се получи полимер. И това не е лошо! Все пак, ако е четворен радикал...“

На мястото, където капнаха първите капки метиленхлорид, се появи огненочервено оцветяване. Бъркалката бързо се разнесе по цялата колба. После сместа закипя и ако Асен не бе изключил моторчето, щеше да изхвъркне през страничния отвор.

– ЦУМ е отворен до девет часа! – невъзмутимо каза девойката. Тя продължаваше да върти шапчицата из ръцете си.

Червеният цвят изчезна тъй неочаквано, както се бе появил. Укротената течност се скри зад ледената обвивка на стъклото. Асен свали дюаровия съд, който предпазваше амоняка от изпаряване, и го замени с порцеланово блюдо, изпълнено до половината със спирт. Когато и последното парченце лед се стопи и стана възможно да се надникне във вътрешността на колбата, двамата видяха изумени, че на мястото на еднородната смес сега има два

безцветни пласта. Долният стоеше неподвижно, а горният се люшкеше и кипеше.

– Защо мирише тъй остро? – попита момичето от другия край на лабораторията.

– Изследваме химически реакции в среда от течен амоняк – сухо обясни Евгени. – Бъбривостта ѝ го стесняваше. Знаеше, че тя съвсем не е лекомислена. Правеше опити да превежда любимия си поет Шели.

Момичето се прозина. Преди това закри устата си с ръка.

„Как могат да се занимават с тия миризи? И мислят, че правят нещо!... Няма ги вече талантите на деветнадесетия век! Какво удоволствие би било да чуеш дума от устата на велик творец! Да надзърнеш зад рамото му, когато се ражда нещо голямо!... Горкият Евгени! Не знае на кого да угоди!... Ами този намръщен човек? Няма ли си дом? Евгени, да кажем, учи! Ами той! Защо стои? Защо не излезе на чист въздух?...”

То пак се прозина. И понеже мъжете бяха застанали с гръб към него, не сметна за нужно да прикрие устата си.

Смениха спирта с гореща вода. Горният пласт се разлудува от топлината още по-бясно. Когато се изпари съвсем, в колбата остана само долният пласт – прозрачен и искрящ като планинско стъкло. Промиха го два пъти с кипяща вода. Светлият лъч на електрическата крушка прониза снагата му и хвърли няколко ярки успоредни ивици върху тавана.

– Девет! – каза момичето.

– Какво? – Двамата едновременно вдигнаха глави. Видя им се странно, че някой може да говори в такъв момент.

– Нищо! Преброих само отраженията върху тавана! – Сетне неочаквано добави: – Днес имам рожден ден!

– Честито! – каза Асен без въодушевление. – Затова ли ще ходите в ЦУМ?

Евгени се изчерви.

– Искам да ѝ направя подарък. Имало много хубави обеци от чешко стъкло. Наподобявали диамантени. Мисля, че ще ѝ отиват.

„Как няма да ѝ отиват! Ще блестят между тези черни къдрици, ще пръскат искри по всички посоки!...”

– Разбира се, че ще ѝ отиват! – съгласи се Асен и веднага помисли: – „Само обеци липсваха .на това мише лице! Хм! Мишка с обеци! Откъде я е намерил?... Дали да счупя колбата? Не виждам по какъв друг начин бих могъл да извадя пласта! Стои на дъното като залепен...”

Той хвана колбата за гърлото и леко я удари о кахлените плочки на камината. Преди това уви ръката си в кърпа. И понеже колбата си стоеше цяла, той я удари по-силно.

Стъклото се пръсна изведнъж. Отломъците му покриха цялата камина. Но наред с тях се търкулнаха и засвяткаха блестящите парченца на натрошената маса. От ръбестите им стенички се излъчваше чудно сияние.

Събраха ги в стъклено блюдо. Така изглеждаха още по-красиви.

Странният начин, по който ги разглеждаше младежът, подсказа на Асен, че този път няма да се размине без въпроси. Затова той бързо прекоси лабораторията и влезе в кабинета си. Имаше нужда да размисли насаме.

Когато се върна, очите му светеха по-силно от парчетата в блюдото. Той взе едно от тях и драсна по стъклото на камината. Върху мястото, където мина острият ръб на кристала, се появи резка.

Евгени любопитно го следеше с поглед.

– Какво има? – попита той.

Строгийт човек позабави отговора. Беше му неприятно, че момичето тъкмо сега намери време да си играе с аптекарската везничка. Обърна се да не я гледа и простишко каза:

– Цяла година ние изтръгваме водородни и хлорни атоми от молекулите на някои органични съединения с помощта на метал, разтворен в амоняк. Днес поставихме в колбата метиленхлорид. Ето – той доближи черната дъска и започна да рисува с тебешир – така изглежда молекулата на метиленхлорида!

– Да ида... Флорида... – машинално си римуваше девойката. Тя искаше да разбере защо едното блюдо на везничката все натезава над другото.

– Металът и този път свърши добра работа – той изтръгна всички водородни и хлорни атоми. В колбата останаха свободни въглеродни атоми във възбудено състояние. Помниш червеното оцветяване, нали? След това сместа се обезцвети. Това стана, защото атомите се навързаха един за друг, изградиха кристална решетка! Кристал от чист въглерод!

Брадата на кръжочника затрепери.

– Какво искате да кажете? – попита той и сам не можа да познае гласа си.

– Това, което казах! Въглеродните атоми се навързаха един за друг. При нашите условия на работа това можеше да стане само по

един начин – като се запазят ъглите, които съществуваха между отделните атоми в първоначалната молекула на метилеинхлорида!

– Но тогава... тогава... това е... диамант!

Нервите на младежа не бяха готови да приемат такъв резултат. Как така диамант? Защо диамант? За да го получат изкуствено, хората упражняват гигантски натиск върху графита, загреват го до няколко хиляди градуса!... Как може да се разбърка малко метиленхлорид и хоп! – заповядайте диамантен къс с каквато ви е угодно големина?...

Изведнъж, обзет от луда радост, той се хвърли към девойката.

– Разбра ли? Разбра ли? – задруса той раменете ѝ енергично. Синята шапчица падна на пода.

Момичето тревожно замига.

– Не можах! Едното блюдо все си стои по-високо от другото.

Евгени бурно я прегърна.

– Знаеш ли какъв е днешният ден?

– Как да не зная! – девойката свенливо се освободи от прегръдката му. – Днес е рожденият ми ден! И по този случай, ако не се лъжа, ще получа от тебе обеци!

– По дяволите обещите! – той размаха юмрук пред лицето ѝ. – Ако искаш, ще ти направя други, с ей такива камъни!

– Откъде ще ги вземеш? – с подозрение попита тя. После, като видя ръката му, тържествено протегната към блюдото, троснато каза: – Не искам от тия! Чешките са по-хубави! Хайде да тръгваме! Нали си свършихте опита? Часът е осем!...

За първи път, откакто познаваше Асен, Евгени го чу да се смее с глас.

Откритието

Научно-фантастичен разказ

Рафаил Бахматов

– За хода на следствието ще докладвате на мен – каза прокурорът. – Вземете делото.

* * *

Срещу входа – плакат. На плаката – самолет с широко разперени криле. На небесносиния фон с червени букви е написано: „Повече светли“ с три категорични удивителни.

– Разбира се, светли петролни продукти – обясни придружаващият го инженер.

Валерий гледаше огромните корпуси на резервоарите, високите колони и кули, около които се виеха разноцветни тръби. Ушите му бръмчаха от обяснения, с цифри на температурите и наляганията, термини – каталитичен, термичен, специален крекинг.

– Бих искал да видя инсталацията, където е станала експлозията – каза той.

– Щом желаете... Само че защо експлозия? Просто авария.

Тоя не беше първият. Тук предпочитаха всяка друга дума: авария, неприятност, произшествие – само не експлозия.

„Обектът на престъплението“ – инсталацията за високотермичен крекинг – по вид не се отличаваше от другите. Същата грамада от метал, тухли и тръби. „Може ли да се качим?“ „Разбира се. Но инсталацията работи нормално.“

Все пак той се качи с асансьора. Обиколи площадката. Но отдолу се виждаха поне общите контури. А тук една тръба закриваше всичко.

Влязоха в операторната. Началникът на инсталацията – възрастен човек с посивели рошави вежди – се представи, показва всичко, каквото трябваше, но не се месеше в разговора. Отговаряше придружаващият го инженер.

– Да, инсталацията се управлява оттук. С тези шибъри. Първо трябва да се отвори левият, а след това десният. Трудно е да се направи грешка – цветовете, както виждате, са различни. Дали са боядисвани наскоро? Вярно, боята малко се е изтрила. Има схема, абсолютно ясна. Разбира се, виси отдавна – виждате, хартията е пожълтяла. Ако се отворят по обратния ред? Взрив е възможен. Не, не е задължителен. Всичко зависи от параметрите в момента: от концентрацията, температурата, налягането.

Валерий мълчи. Нищо ново. Всичко това е казано в заключението. Дори шибърите бе виждал вече – на скица. И беше си представял; операторът отваря първо левия. Изчаква, докато температурата падне до 150 градуса. Отваря десния. Следи по приборите покачването на температурата. Затваря и двата. И това е всичко. Проста работа.

– Да продължим ши? – вежливо пита придружаващият го инженер.

– А? Не, не... Да се връщаме.

Инженерът изглежда малко разочарован. Какво всъщност очакваше той: хитри въпроси, клопки? На раздяла те се поглеждат и се усмихват – връстници, до вчера студенти, специалисти...

* * *

Секретарката на директора кимна на Валерий като на стар познат.

– Да ви отворя ли?

– Ако обичате.

Введе го в стаята (бюро със зеленикаво стъкло, мастилница, сметало; по стените диаграми: нещо се качва, нещо пада).

– Седнете – каза тя. – Сега ще я извикам.

Когато остана сам, Валерий премести креслото, приближи стола. Каза спокойно и твърдо:

– Влезте.

Тя влезе с усмивка. Като видя непознат, се опита да стане сериозна, намръщи се. Но устните ѝ продължаваха да се смеят.

– Седнете – каза той малко сухо. – Казвам се Кримов, Валерий Петрович Кримов. Натоварен съм... да проверя обстоятелствата по делото (той не искаше да я сплашва веднага с думата „следовател”).

Тя се сви, притихна.

– Разкажете, моля, подробно как стана всичко.

В разказа нямаше нищо особено, никаква нишка. Всичко беше известно, дори скучно. Левият шибър. Десният...

– А не направихте ли обратното?

Тя не бързаше да отговори. Мъчеше се да си спомни – това се четеше по лицето ѝ. Странно, не я питаха за първи път.

– Не. Отворих първо левия. После десния.

– Да не би да сте забравили? Случва се понякога...

– Не.

– И температурата ли успяхте да видите!?

– Разбира се! Всичко беше по инструкцията: температурата отначало спадна, след това почна да се повишава.

– Не може да бъде – не се сдържа Валерий. Човек може да сбърка шибърите. Но температурата... Ако температурата се е понижила, не би станала експлозия. Значи тя не говори истината.

– Успяхте ли да запишете данните в дневника? (Той много добре знаеше, че нищо не е записано.)

– Не, не успях...

Ясно. Ще се извини с взрива.

– Взривът ли ви попречи?

– Не съвсем... – тя почервения. – Аз нещо... бях се замислила. А после стана това... и се уплаших.

Валерий не можа да скрие усмивката си. Веднага почувствува – напразно. Но беше късно.

Лицето ѝ стана непроницаемо, безизразно. Сякаш някой постави между тях плътна преграда.

– Мога ли да си вървя? – попита тя.

– Да, моля. – Той въздъхна с облекчение.

* * *

– Емануил Семьонович Левин – представи се домакинът. – Експерт. Моля, седнете.

Помълчаха. Разбира се, физиономистиката е съмнителна наука, но тази малка, извънредно подвижна глава, хитрите дълбоко хлътнали очички и дългите устни...

Левин запуши, след това каза бързо, на един дъх:

– Проверката на експерта е приключена, заключението е съставено, да пристъпим към въпроса, с какво мога да ви бъда полезен?

– Дойдох при вас за съвет.

Отговорът изглежда смуги експерта. Той се повъртя в креслото, загаси цигарата, запали друга. Може би очакваше, че новият следовател ще оспорва неговото заключение, и се бе приготвил да даде отпор?...

– Моля – каза той най-после. – С удоволствие...

Валерий му обясни. Таирова упорито отрича вината си. В края на краищата у него също са се появили съмнения. Той разбира, че това е несериозно, че съмненията са субективно нещо... Именно затова не е отишъл при прокурора, а е решил отначало да се посъветва с опитен човек.

– Опитен... за пръв път ме виждате... – промърмори Левин и се усмихна. Неочаквано се оказа, че усмивката му е мека, а бръчките край устните – уморени и добри.

Левин забеляза погледа на Валерий. Той оправя връзката си и се намръщи. Каза строго:

– Нямаме основания да не вярваме на Таирова. Но тя може искрено да се заблуждава. Вие знаете какви фокуси прави понякога паметта.

– Ами ако в инсталацията е станало нещо неизвестно... на науката?

– Вие, младите, много бързате с изводите. „Неизвестно на науката” – това е нещо много сериозно, изключително. Тия думи трябва да се пестят, драги Валерий Петрович.

– Но кажете ми какво да правя. Да не й ли вярвам?

– Не, такова нещо никога няма да ви кажа. Нашето поколение много добре знае какво значи да живееш и да не вярваш на хората. На всяка цена трябва да й се вярва. И така, да предположим, че имаме нещо неизвестно, хикс. Къде да го търсим: в инсталацията, в химизма на реакцията? Според мен тук всичко е изследвано. Остава суровината, петролът. Разбира се, дълбоката преработка на петрола датира от десетки години. През това време е бил изследван петрол от хиляди сонди. Но сондите слизат все по-дълбоко и никой не ни гарантира, че ако в N случая не сме се натъкнали на ново явление, това няма да стане и в N + 1 случая.

– Разбирам.

– Страхувам се, че не напълно. Вероятността да се появи хиксът е нищожно малка. Предстои огромна работа, а шансовете за успех са близки до нула. Впрочем, в науката това е нещо обикновено, драги другарю Кримов.

– Интересува ме не науката, а справедливостта. – Валерий се изчерви: много гръмка дума. Той се поправи: – Искам да знам истината.

– Разбирам. Сега въпросът е практически: как да се търси този тайнствен хикс?

Левин извади бележника си и взе един молив от поставката. В горния край на листа се появи силуетът на сондажна кула. От нея бяха прекарани линии до стъпаловидните кули и по-нататък до резервоарите. Линиите се раздалечаваха и отново се събираха, насочвайки се постепенно надолу и надясно – към миниатюрните колони на петролопреработвателния завод.

– Началото е тук – върхът на молива сочеше сондажната кула. Оттук петролът отива в сборния пункт, който обслужва група сонди или целия добивен район. След това идват резервоарният парк на петролното управление и резервоарите на производствено-стоковата служба. Тук се събира петролът от всички райони. В нашия случай – на цялото обединение. Следващият етап са резервоарите на стоково-суровинната база на завода. Най-последно инсталацията.

– Благодаря. Но аз не разбирам напълно защо не е била предотвратена експлозията. Нима съставът на петрола не се проверява накъде?

– Напротив, проверява се навсякъде. Но анализите са стандартни: относително тегло, процент на водата, механически примеси. С търсенето на хикса никой не се занимава. Вие трябва да започнете не от сондите – те са хиляди, а по обратния ред – от заводските резервоари. След това резервоарите на производствено-стоковата служба и т. н.

Той дълго гледа Валерий и кой знае защо каза тъжно:

– Младите хора лесно пламват и лесно угасват. Хм-да... Много ще съжалявам, ако и с вас се случи така.

На базата го посрещнаха съдържано. Очевидно го бяха взели за ревизор.

Той почна да проучва документите. С часове седеше над тях, четейки всички тези разрешения за изпомпване, данните на анализите, товарителниците. Той почна отдалеко: три месеца преди взрива. Искаше да свикне, да влезе в делничния ритъм на тези документи, за да почувствува по-рязко отклонението.

Краят на февруари Март. Април. Започна май. Наближаваше 17-и – денят на взрива. Валерий напредваше все по-бавно. Надяваше се, че в документите на този ден ще успее да намери нещо особено, необикновено. Но не беше съвсем уверен. Данните в дневниците си приличаха като близнаци. В колоните на цифрите, в изброяването на видовете петрол не оставаше място за чудо.

Мина 17-и май. И 18-и. Завърши май, почна юни. Сега той само преглеждаше, без да чете, небрежно прелиствайки страниците. Нищо, ни най-малка следа.

След това го осени една мисъл: Евгени. Намери в бележника си служебния телефон на Евгени и му позвъни. „Погосян е в лабораторията – каза непристъпен женски глас. – Откъде го търсите?“ „От градската прокуратура!“ – злобно отговори Валерий и с удоволствие почувствува, че тонът веднага се промени:

– Слушам ви.

– Първо, не ви, а те. На телефона е Валерий. Второ, обажда се по работа. Трябва да се направи анализ на петрол.

– Ух... – Евгени явно беше преглътнал ругатня. – Какъв анализ: количествен, качествен? За какво?

– Моля те, не ме убивай с термини. Според мен качествен анализ. За какво – още не знам. За нещо такова... необикновено.

в слушалката се чу нахален смях.

– Поздравявам прокуратурата с новата класификация на елементите: обикновени и необикновени. Каква е работата?

– Не е за телефона. Честна дума, необходимо е.

– Пак добре, че е качествен... Добре, донеси пробите утре. Дочуване.

* * *

...Евгени повъртя в ръцете си бутилката с петрол.

– Разказвай.

Той слушаше с интерес. Рошеше косата си и мислеше. След това каза: „Предполагам че анализът няма да даде резултат. Ние нямаме представа какво да търсим. Би трябвало да моделираме схемата на контакта – разбираш ли, заводската инсталация в миниатюра – и да пъхнем там твоя петрол. Ако всичко полети по дяволите, значи момичето не е виновно.

– А това възможно ли е?

– Теоретически всичко е възможно – философски заяви Евгени. – Практически е нужен документ. Добър, солиден документ. С печат, с подписи. Така и така – молим да монтирате инсталация...

– Евгени, Ще има ли полза?

– Полза едва ли – честно си призна той. – Виждаш ли, оттогава не е станала нито една експлозия. Значи условията са възникнали и са изчезнали. Защо са възникнали и защо са изчезнали – не се знае. Може случайно да се е създала голяма концентрация на този хикс, може нещо друго... Ето вече близо два месеца! Добре, ще направя анализ и утре ще ти дрънна.

Той не позвъни нито на другия, нито на третия ден. А когато Валерий успя да се свърже с него, каза неохотно: „Нищо, всичко е нормално. Стандарт. Дали ще избухне ли? Непременно. Ако прибавиш малко взривни вещества. Да речем тринитротолуол...

* * *

Наложи се да чака дълго... Старата облицована с изкуствена кожа врата жално скърцаше след посетителите. На Валерий му

омръзна да се разхожда от единия край до другия. Взе от секретарката вестник и седна до прозореца.

– При мен ли идвате? – се чу отдалеко.

Валерий с мъка се откъсна от вестника. Прокурорът стоеше на вратата усмихнат.

– Влезте.

Може би защото влязоха заедно или от дима, който висеше във въздуха като топъл облак, кабинетът се стори на Валерий не толкова официален. И прокурорът се държеше по-просто.

– Нали няма да ви пречи, ако се разхождам. Много добре. Е, заповядайте.

Валерий предварително бе решил какво ще каже. Без емоции, само фактите. За анализа няма смисъл: резултатът е отрицателен.

– Добре сте поработили – отбеляза мимоходом прокурорът. Нищо ново? Така. Май трябва да я предадем на съда?

– Като че ли.

Прокурорът спокойно продължаваше да измерва стаята с крачки. Каза, без да се обръща към Валерий:

– Значи не трябва да я предадем на съда.

– Защо? – престори се на наивен Валерий.

– Защото следователят не е вътрешно уверен. А защо – това, надявам се, вие ще ми обясните.

– Таирова не се признава за виновна.

– Знам. Много печално. Но само това не е достатъчно.

– Аз ѝ вярвам, Хасан Махмудович...

Прокурорът най-после се обърна към него. Каза тихо:

– Това вече променя работата. Бяхте ли при експерта?

– Бях. Той смята, че е възможно само едно – разбира се, освен грешка на Таирова – неизвестен примес в петрола. Аз давах да анализират петрол от резервоарите. Безрезултатно. А според един мой другар... химик... това нищо не доказва...

Прокурорът дълго мълча. Махна с ръка уморено.

– Отивам при консултант.

* * *

Зала. Наредени като буква Т маси. Върволица от телефони. Осветен с лампички пулт – съвсем както в завод.

Невъзможно е да се разказва. Някой е влязъл и стои – чака Валерий да свърши. Началникът слага слушалката и замислен взема две други. Появява се секретарката и му прошепва нещо. Началникът кима.

Думите идват неугледни, бледи. Тук, в деловата записия на плановете, въпросите и работите, неговите съмнения изглеждат като игра на фантазията. Девојка, която говори истината. Неизвестно явление. Съставът на петрола се променя. Всяка сонда... Той се сепва. На кого е седнал да обяснява. На специалисти по петрола!

– Да, да – началникът кима. – Съставът не е постоянен дори в една и съща сонда.

Отново звъни телефонът, хлопа се врата. Валерий не може повече, задушно е.

– Така не бива. Да осъдим напразно човека. – Гласът му се губи.

– Това не е шега, разберете!

– Разбирам – бавно казва началникът. – Това не е шега.

Лицето му е странно, сякаш той се е замислил за нещо друго. Ръката вдига и поставя телефонната слушалка. Ясно се чува щракането – в кабинета е много тихо.

– Имате право, това не е шега – повтаря началникът. – Но добре, да продължим. И така, вие допускате, че взривът е предизвикан от особена причина: от състава на петрола или от неизвестен примес. Да речем, че е така. А как ще открием това, мислили ли сте?

– Може да се монтира в лабораторията малка инсталация...

– Да се възпроизведат условията. А, Иван Христофорович?

– Може.

– Само че това не е моя идея, а на Евгени Погосян от Института за преработка на петрол.

– Щом е тяхна идея, при тях ще я монтираме. Ще им се обадиш ли, Иван Христофорович?

– Защо не, може.

– Али Ахмедович, предупреди в добивните райони: материали, документи, проби... И изобщо нека помогнат. Нямаат никак време ли? Нищо, помоли от мое име.

* * *

И първата, и втората, и третата проба не дадоха нищо.

– Винаги е така – мърмори Евгени. – Нищо, шестата ще даде резултат.

– Хм-да – каза той мрачно, когато и шестата проба излезе неуспешна. – Хм-да, ще трябва да отидем на самото място.

Валерий ставаше в пет, бързаше за електрическата железница. По-късно нямаше смисъл да се ходи, началствата изчезваха по „обекта“. Там вече не можеше да ги намери. Разбира се, „гората от

сондажни кули” е метафора. Гора няма, всяка сонда си стърчи самостоятелно. Но обединението заемаше огромна площ и началствата имаха навика да бъдат непрекъснато в движение: пеш, на трактори, на камионите, които пренасяха тръби, дори на агрегатите за хидроразрив.

По документите и на вид сондите по нищо не се различаваха една от друга. Металическа сондажна кула. Грамада, която равнодушно се кланя – помпата. Тръби и шибъри. Опитай се да разбереш кой от тези стотици близнаци има нещо общо с взрива.

Сондите в списъка му растяха като гъби. Когато ги избираше, той мъчително се бореше с чувството, че именно тази, пропуснатата, е предизвикала взрива. Вписваше я. Настървено я зачеркваше. Отново я вписваше. В края на седмицата началникът на Евгени каза подигравателно.

– Млади човече, да не би да мислите, че ние тук си играем на шикалки? Анализът изисква време. А ние си имаме план. Ако се каните да изследвате петрола от всички сонди на обединението, поискайте да организират специален институт. След някакви си десет години...

* * *

– Разбирам всичко – каза прокурорът, след като го изслуша. – Но трябва да се бърза. Вие сам знаете, сроковете...

– Ще трябва ли да вземем разрешение от Генералния прокурор на Съюза?

– Вече поискахме. Мисля, че ще ни дадат още един месец, макар и не много охотно, и тях ги натискат. А след това... след това и над Генералния има прокурор – законът.

...Събуди се с главоболие и с твърдото намерение да свърши. Как и какво да свърши – още не беше решил. Но този ден, 31 август, трябваше да стане преломен.

Той взе две таблетки пирамидом и тръгна към завода. В диспечерската му казаха, че Таирова е болна. Взе адреса ѝ от отдел кадри. За всеки случай, разбира се. Не се канеше да ходи при нея. Излезе и изведнъж разбра, че всъщност няма какво да прави, а предстои дълъг и мъчителен ден.

Трябва да свърши. Ако не беше тази болест. Да разпита Таирова и... Вече му се струваше, че всичко зависи от този разпит. Паметта услужливо му подсказваше какво именно трябва да изясни. Без тези сведения е невъзможно да се върви по-нататък.

„Е, какво пък – си каза той. – В края на краищата следователят има право...” Но работата не беше в правото. Той просто трябваше да действа. Беше като свита пружина – не можеше да не се изправи.

Тя живееше в Калето – най-стария район на града. Валерий дълго се лута по тесните, постлани с плочи улички. Балконите на срещуположните къщи почти се докосваха. Момчета караха велосипеди край сгради от XIV, XV и XVI век с надписи: „Архитектурен паметник. Охранява се от закона”.

– Моля, заповядайте – хазайката отвори вратата. Тя говореше лошо руски, но това ни най-малко не попречи на Валерий да почувствува, че тук обичат и уважават гостите. Ако беше просто гост...

– Трябва да видя Таирова... Назима Таирова.

– Извинете, тя е малко болна – каза хазайката.

– Аз съм от прокуратурата. Идвам по работа.

– Да-да...

Нито уплаха, нито напрегнатост, нито припряна любезност. Лицето е все същото, спокойно и любезно. Дали го е разбрала?...

– Назима много преживява. Тя е от едно далечно село, оттатък Кировобад. В града се е учила. Работи – такава радост. Това нещастие. Добра девойка. Племенница...

– Моля ви да присъствувате на разговора.

– Да-да...

Назима седеше на ниско столче край печката. Когато той влезе, стана и остави настрана книгата. С необичайна за него наблюдателност (пружината се изправяше) Валерий видя всичко: и посърналото лице, и зиморничавото движение на раменете, и заглавието на книгата – „Каталитичен крекинг”.

– Болна ли сте?

– Малко.

– Не е много малко – въздъхна жената.

– Тогава да отложим. За вас е трудно.

– Не – каза тя. – Моля, не.

Жената кимна.

Въпросите бяха приготвени предварително. Той не поглеждаше в бележника си и не записваше отговорите. Не би ги забравил, дори да искаше. Това беше негово собствено дело.

Попита:

– Помислете още веднъж. Спомнете си. Не сгрехихте ли с шибърите. Това е много важно.

Тя смръщи чело старателно, детински – мъчеше се да си спомни.

– Според мен не – каза тя виновно. – Почаках, докато температурата се понижи, и след това затворих шибъра. И отворих десния... И едва след това се оттеглих, седнах и взех дневника. Бях се замислила, не помня за какво, и изведнъж – експлозия.

Валерий стана. Разбира се, тя говори истината. Делото няма да бъде приключено днес. И изобщо не е известно дали ще бъде приключено някога. Поне обвинително заключение той няма да подпише.

Излезе на булеварда. Веднага след пожълтялата трева на лехата започваше морето. Мислите му бяха ясни. Този взрив на 17-и е изключително явление, в продължение на десетки години взривове не е имало. Значи и сондата, която го е предизвикала, трябва да е необикновена. Разбира се, необикновена. Например по-дълбока от пет хиляди метра – до такава дълбочина по-рано не са стигали, Или ново, неотдавна открито находище. Или обратното – много стара. Понякога се случва да се връщат на петролни хоризонти, които са били експлоатирани преди половин век. Тогава и крекинг не е имало... И така, първо – сондата е изключителна.

Второ, тя трябва да е влязла в строя малко преди взрива. Най-вероятно тази година... Повече взривове не станаха. Очевидно скоро след 17-и сондата е престанала да дава петрол, излязла е от строя. Това трето. Много добре. Сондите, които отговарят на тези условия, няма да бъдат толкова много.

Валерий плесна с ръце. Добра или лоша, но това е вече система. Ами какво, ако... Той си спомни: „Неизвестно на науката – това е нещо много сериозно, необикновено.”

Той беше се научил да пести минутите. Знаеше наизуст разписанието на електрическите влакове, спирките на служебните автобуси, пътуваше на всичко, каквото му попадне, дори на каруци. И пак времето не му стигаше. Дните отлитаха, изтичаха през пръстите му, губеха се в книга, проби, тичане.

Впрочем, откровено казано, всичко е толкова мрачно. Той обикна това сложно петролно дело. Може би затова девойките, които вземат пробите, го смятат за свой. Снощи Марутин, който завежда трети район, му каза: „Зарязвай своята бюрокрация и ела оператор при мен. Чист въздух, простор. Заплатата не е по-малка, има и премиални, и бъдеще. Ще станеш майстор, ще свършиш .задочно.“ Казано бе на шега, а му влезе в главата – сигурно ще го вземе...

Но работите вървяха зле. Някак много бързо се изпари главната му надежда: дълбоките сонди. Една след друга той зачеркна от списъка сондите, направени на нови площадки. Останалите не обещаваха много. Събуждаше се нощем и мъчително прехвърляше в паметта си номерата на сондите. Струваше му се, че мрежата, която е поставил, гъстата, солидна мрежа се е скъсала и проклетата сонда е избягала, изплъзнала се е като риба. Запалваше лампата на бюрото си и вземаше до болка познатите книги.

...Той се освободи рано и реши да прескочи до Евгени. Напоследък почти не се виждаха, Пристигаше в Института късно, когато лабораторията вече не работеше, и оставяше бутилката на стария портиер.

В момента, когато се качваше в трамвая, той си спомни, че вчерашните проби бяха останали в прокуратурата. Да се отбива дотам не му се искаше, но по това дело той с донякъде суеверно

чувство избягваше и най-малката небрежност. Бутилките бяха само осем и в чантата се чувствуваха много свободно. Когато се качваше в тролейбуса, те така задрънчаха, че всички пътници го загледаха.

– Привет на експлоататорите на науката! – посрещна го Евгени. – Край! Днес свършвам в четири, прибирам се и на кино. Идваш ли с мен?

– Да не би другите дни да работиш до осем...

– Поне до пет, понякога и до шест.

– Не ми е направило впечатление.

– Ясно. На експлоататорите не им прави удоволствие да виждат как другите се трепят за тях. Какво носиш? Петрол от времето на баба ми?

– Точно обратното

– Я! – Евгени се интересува.

Три дни преди това на бюрото си в прокуратурата Валерий бе намерил бележка: телефонен номер и кратка молба: „Обадете се по телефона в обединението на Рустамов.”

Той се учуди: какво ли се е случило? Позвъни.

– Другарят Кримов? Да-да... – мекият. почти непроменен от телефона глас се стори на Валерий отдавна познат, макар да го бе чул само веднъж. – Е, как вървят работите? Нищо ново ли няма? Разкажете, моля ви се, по-подробно. – И докато Валерий разказваше, повтори още няколко пъти: – По-подробно... По-подробно...

След това в слушалката дълго време не се чу никакъв глас; на другия край на жицата мислеха, а може би и се съветваха.

– Ходът на разсъжденията ви е правилен – чу най-после Валерий. – Ако съществува такава сонда, вие трябва да я намерите. Само едно уточнение. Вие сте избирали сондите, които са излезли от строя след 17-и. По-правилно би било след 10-и. Защото минават дни, преди петролът да стигне до резервоара. Сондата може да излезе от строя, но петролът ще върви. Съгласен ли сте?

Отново десетки сонди, а откъде време... Но изглежда че Рустамов бе предвидил всичко.

– Сам ще ви бъде трудно. Затова ще направим така. Ще възложим да съберат данните. А утре... не, в други ден... вземете кола и обиколете района. Разбрахме ли се?

И ето бутилките.

– Не е лошо измислено – каза Евгени. – Тези ли са? Впрочем моят шеф пак е в командировка. Имам два часа. Искаш ли да опитам?

– Опитай – вяло каза Валерий. Той не се преструваше. Всичко вече се повтаряше: и новите идеи, и надеждите, и оптимизмът на Евгени.

– Охо! От 6 километра дълбочина. – Той взе бутилката и доста дълго се въртя около инсталацията. Върна се, седна по-удобно.

– Какво става с аспирантурата?

Валерий махна с ръка.

– Скоро ще трябва да кандидатствувам в индустриалния..

– Идеята не е лоша. Твоята специалност, откровено казано, е измираща. Като на фойтонджиите. Само че индустриалният не струва. Трябва във физическия. Какво реши с делото?

– Не знам. Но обвинителен акт няма да подпиша.

– Ще те изхвърлят!

– Ще се боря. Изобщо ще видим. Аз... Почакай! Нещо щракна.

Може би бушонът?

Евгени се вслуша.

– Глупости, сторило ти се е. И запомни, че бушоните не щракат.

Те изгарят тихо и мирно.

Все пак той се вдигна от стола и се приближи до инсталацията.

– По дяволите!

– Повредила ли се е?

– Нищо подобно... Всичко е нормално. Аз ей сега. Вземи да почетеш нещо.

Валерий запрелиства лениво една книга. Нещо много специално – върху природата на катализата. Остави я настрана, взе нова. Валерий стана, разходи се из лабораторията.

– За бога, не ми пречи! – завика Евгени.

Той взе бутилката („Пак същата” – учуди се Валерий) и изля в инсталацията остатъка от петрола.

– Това е – каза той с облекчение. – А ти здравата си отслабнал. И си почернял. По цял ден ли си на слънце.

– Горещо-долу.

– Видя ли новия филм? Издържан е технически. Големи майстори... – той скочи и се втурна към инсталацията.

Валерий остана на мястото си. Беше щракнало като първия път. Може би малко по-силно. Като че ли тапа изхвърча от бутилка.

– Какво стана? Защо мълчиш? Евгени!

– Стана – каза Евгени – взрив.

– Това да е взрив?!

– Ти да не искаш да отнесе половината лаборатория? До опити, опасни за живота, външни лица не се допускат.

– Кажичовешки...

– Да. Да. Да. Ясно ли ти е? Да вървим, вече е пет.

– В къщи ли?

Евгени свирна презрително.

– Аз например в лабораторията.

Защо, Валерий не разбра. Сега той изобщо трудно разсъждаваше. Качиха се на втория етаж. Влязоха в лабораторията.

Евгений запали спиртната лампа, постави нещо на нея. Поиска да го свали и се изгори. Почна да ругае, да си духа пръстите. Бялата течност кипеше и се пенеше. Евгени се усмихваше глупаво и щастливо. „Окис – мърмореше той. – Ацетилен... Амоняк”. Седна и си изтри потта с кърпата.

– Неуспех? Отначало ти се излъга, така ли?

Евгени се приближи до него, постави внимателно епруветката на масата. От нея се стичаха и падаха на пода бледорозови капки.

– Напротив, успех – каза Евгени глухо. – Голям, невероятен успех.

– Значи тя не е виновна?

– Боже мой, не говоря за това. Не разбираш ли? В този петрол е примесен извънредно силен катализатор. Той е ускорил реакцията на крекинга стотици, може би хиляди пъти. Направил я взривна. Главното – той действа върху най-различни вещества. Проверих с амоняк, ацетилен, окис...

– Почакай. Можеш ли да го докажеш?

– Дори на теб... Разбира се, че мога ща докажа.

– И да дадеш заключение?

– Естествено. Институтът ще даде заключение. Ти можеш да я пуснеш или да гарантираш за нея, или да прекратиш делото. Както обичаш – тя не е виновна. А това е природен катализатор с много силно и широко действие. Навярно ще предизвика преврат в съвременната... Нека кажем по-скромно: ще ускори много процеси. Разбираш ли значението му?

– Какво току повтаряш това глупаво: „Разбираш ли”? Да не съм идиот?!

– Вече не си. Ще телефонирам да затворят сондата. А сега... – той официално се поклони. – А сега, колега Кримов, позволете ми да ви поздравя с откритието.

Протокол

Научно-фантастичен разказ

Св. Славчев

Именувам се Уилям Дейвид Харис, тридесет и шест годишен, неосъждан, по професия инженер-електронник, бивш преподавател, в момента на арестуването безработен. По предявеното срещу мен обвинение, че съм направил опит да убия генералния директор на фирмата „Електроникс Корпорейшън енд &“ казвам следното:

Не се признавам за виновен. Фактите по така наречения опит за убийство излагам по-долу, съобразно въпросите, задавани ми при разпита.

С електроника и неврокибернетика се занимавам от около двадесет години. През това време работих като инженер-конструктор в различни предприятия за изследване и производство на кибернетични саморегулиращи се устройства. Няма да се спирам върху тази моя дейност, тъй като на полицията ясно са известни всички подробности от нея, даже и такива, които отдавна съм забравил. Желая само да отбележа, че през всичките тези двадесет години аз нито за миг не съм искал да извличам от своите проучвания и изобретения някаква материална изгода. Колкото и странно да изглежда на полицията, това е така.

Тъй като г-н следователят ме предупреждава да не вписвам в протокола странични неща, ще се върна към същността на въпроса.

Преди пет години бях поканен да заема място в Института по неврокибернетика, принадлежащ на „Електроникс Корпорейшън енд

&". Признавам, че тази покана ме поласка и зарадва. Надявах се, че богатите възможности на института ще осигурят изпълнението на замисъл, върху който отдавна работех. Наистина, това се оправда. Бяха ми предоставени средства и уреди, за които по-рано можех само да мечтая. Беше създадена нова лаборатория и в нея бяха привлечени за сътрудници инженери, лекари и биолози. Започна упоритата работа. Накъсо казано, в продължение на три години аз не знаех, що значи човек да живее за себе си. Ние се бяхме заели с много сериозна задача – да построим саморегулиращ се кибернетичен апарат, който да може да замести един или двама ръководители на голямо промишлено предприятие. Според нас, тази задача беше по силите ни, тъй като в условията, в които живеем, за такива функции на ръководство не се изискват повечето от специфичните човешки качества, а по-скоро – загубата на някои от тях.

Тук г-н следователят ми прави бележка, че протоколът за разпит не бил място за пропаганда на подривни идеи. Принуден съм да се върна към въпроса.

И тъй, ние си бяхме поставили задача да създадем саморегулиращо се кибернетично устройство, което да може да ръководи голямо предприятие. Само специалистите могат да оценят каква задача е това. Ние отделихме и събрахме нужните знания от техниката и от другите науки, опитът в организацията на производството, възможните ходове на конкурентните предприятия и всичко, каквото е потребно на един ръководител на завод или даже на група заводи. Конструирахме машината и заложихме знанията в нейната „памет“. Отначало опитите бяха несполучливи,

но постепенно положителните резултати се умножаваха. Точно тогава към нашата изследователска група беше включен инженер Алан. Признавам, той не ми се понрави. Познанията му не бяха блестящи, а и непрестанно изпитвах чувството, че отлага и затруднява нашите проучвания.

Работата продължаваше. Продължи до оная съдбоносна за мен утрин на 15 август 1968 година, когато при влизането в лабораторията (аз винаги отивах рано заран), видях с изумление, че липсва цялата „памет“ и саморегулиращите се настройки на нашето кибернетично устройство. Те бяха изчезнали през нощта, макар че лабораторията беше заключена, а институтът – охраняван. Но фактът беше факт. Беше извършена кражба.

Разследването не донесе нищо – крадецът остана неизвестен. Подозрението падна върху мен. Не ме съдиха, защото нямаше доказателства, но бях уволнен. Вярно е, че ми предложиха друга работа, но аз не приех. Не съм крадец и не приемам милостиня. Милостиня в такива случаи приемат само ония, чиято съвест не е много чиста.

Започнаха тежки дни за мен и за семейството ми.

Тук г-н следователят ме предупреждава, че в нашата страна на свободната личност не може незаслужено да има тежки дни за никого. Поправям „тежки“ на „не много леки“. И така, започнаха не много леки дни за мен и за семейството ми. Опитвах да преподавам уроци, бях келнер, отворих будка за цигари, занимавах се с всичко, каквото ми попаднеше. Признавам, не преставах да търся начин да изясня кражбата, която хвърли това страшно подозрение върху мен. Но всички пътища, по които тръгвах, водеха до „Електроникс

Корпорейшън енд &". Там изследванията продължаваха под ръководството на инженер Алан. Аз търсех нишките. Но колкото повече търсех, толкова по-често се сипеха ударите върху мен. Уроците се прекратиха като с магическа пръчка. Постъпих келнер, но само след седмица ме изгониха с позорното обвинение, че съм откраднал пари от касата. За втори път крадец – аз бях загубен! Изоставиха ме всички ония, които се наричаха мои приятели. Будката за цигари, която отворих, след като продадох покъщнината си, бе разбита и ограбена една нощ. За мен бе ясно – фирмата ме преследваше. Жена ми и детето гладуваха и само мисълта, че без мен ще им бъде още по-тежко, ме спираше пред самоубийство.

Тук г-н следователят ми прави бележка, че пиша неща, които нямат място в един протокол. Признавам, такива неща не бива да се пишат в протокол. И тъй, след като бях доведен до отчаяние, реших да поискам среща с генералния директор на „Електроните Корпорейшън енд &“, отскоро назначен от управителния съвет. Реших се на това унижение, но беше много трудно да се добера до мистер Ендрюс. Той идваше само веднъж седмично в кабинета си по за час-два и през това време не приемаше.

Започнах да проучвам навичите на мистер Ендрюс. Всяка сряда, към девет часа той пристигаше със своята кола, минаваше през залата на служащите, като поздравяваше, по-точно приемаше благосклонно поздравите. След това се затваряше в кабинета си. Реших да издебна именно този момент и да поговоря с него. Тук няма да описвам, как склоних секретарите му и хората, които го пазеха, да се направят, че няма да ме забележат. Може би ме съжалиха. Не зная, но успях. Миналата сряда се вмъкнах в

кабинета на мистер Ендрюс. По-нататък предавам разговора между мен и него, като може би изпускам някои подробности.

– Кой ви пусна тук? – каза мистер Ендрюс нервно. Той беше възрастен човек с бледо и отпуснато лице. В единия ъгъл на устата му димеше пура. Истински бизнесмен – другояче не можех и да си го представя.

– Никой – отговорих аз. – Влязох като крадец. Вашата фирма беше първата, която ме обяви за крадец, значи мога да си позволя това. Но оттук аз няма да открадна нищо. Имам молба.

– Щом като сте крадец, може да влизате като крадец – повтори той равнодушно. По лицето му не помръдна даже мускул, само пурата продължаваше да дими. – Кажете името си.

Казах му го. Той явно помнеше моята история, макар че не ме познаваше. Бях известен човек за фирмата!

– Каква молба имате? – запита той.

– Предлагам сделка – казах аз. – От тия сделки, каквито вашата фирма обича. Предлагам паметта си, съобразителността си, натрупаните знания, с една дума ума си. Срещу парче хляб за мен и за семейството ми. Шестнадесет часа на денонощие, осемнадесет часа, двадесет часа. Без почивка, докато издъхна. Разбирате ли ме, мистер Ендрюс?

– Да – каза той. Пурата продължаваше да дими. Тази пура изобщо много ме дразнеше. – Да, разбирам – повтори той. – На нас не ни е нужен вашият ум. Умове ние купуваме лесно.

– А какво ви е нужно? – запитах аз. Признавам, в този момент в мене се зароди желанието да хвана плочата, която притискаше книгата на масата му и да го ударя с нея.

– Нужно ни е да престанете да се интересувате от работите на „Електроникс корпорейшън енд &“.

– Не приемам! – казах аз. Раздразнението ме задушаваше. – Няма да приема! Аз вече нямам нищо и от нищо не се боя!

– Ние ще ви смажем! – отговори той веднага, без да се замисли.
– Ще ви смажем, това е предвидено в програмата!

Думата „смажем“ беше решителната. Сякаш нещо се отключи в мен. Аз пристъпих, грабнах плочата от бюрото му и го ударих. Той успя да натисне сигналния звънец, но аз го ударих отново. Пурата продължаваше да дими в устата му и той я смучеше. Аз го удрях с плочата и разбирах, че удрях в стомана. Стомана, облечена в идеално нагласена и моделирана пластмаса. Мистер Ендрюс не съществуваше! Мистер Ендрюс беше робот, саморегулиращо се кибернетично устройство. Хората от тръста бяха откраднали от мен изобретението, бяха го дали другиму да го довърши и бяха поставили машина на мястото на генерален директор. Саморегулираща се машина, послушно тяхно оръдие. Тази машина се канеше да ме унищожи.

Останалото е известно. Арестуваха ме след минута. Сега ми казват, че съм бил побъркан. Ако това е така, защо се готвят да ме съдят? Не съм луд. Аз съм учен-кибернетик, който вярва в правдата и науката и който знае, че не науката е поставила така наречения мистер Ендрюс на мястото на генерален директор. Но както ми прави бележка г-н следователят, това вече не се отнася до същината на работата. Не зная, дали не се отнася.

Горните показания написах саморъчно и за верността им се подписвам: У. Д. Харис.

Летящи по Вселената

Научно-фантастичен разказ

В. Журавльова

Това е драма, драма на идеи.

А. Айнщайн

Чинът, на който седях в първи клас, беше близо до прозореца. Съвсем близо: можех да докосна с ръка нагрятата му от слънцето грапава рамка. Годиците минаваха, стаите се сменяха, но аз винаги си избирах място, близо до прозореца. Нашето училище се намиреше на висок хълм в покрайнините на града. От прозореца се виждаха множество интересни неща. Но най-често гледах антената на радиотелескопа. Тя ми изглеждаше малка, макар да знаех, че е огромна – обърната към небето тристаметрова чаша.

Обичах да наблюдавам загадъчните ѝ движения. Може би затова всичко, което научавах в училище, някак естествено се свързваше с антената.

Това беше антена на радиотелескоп, който ловеше сигналите на разумни същества от други планети.

Ние бяхме приятели с антената. Когато не можех да реша някоя трудна задача, антената ме окуражаваше: „Нищо, ти непременно ще се справиш! И на мен не ми е леко. Трябва да търся, да търся, да търся...“ Напролет повърхността на рефлектора отразяваше слънчевите лъчи и по тавана на класната стая трептеше бяло

зайче. Денем и нощем, в жега и студ, в делник и празник работеше антената на моя радиотелескоп.

Но веднъж тя спря. Погледнах през прозореца и я видях неподвижна, наведена надолу. Изтичах при нея. Тичах колкото силите ми държаха: училищния двор, улицата, шосето... Край антената спокойно се разхождаха хора: никой не ми обръщаше внимание.

Дълго не се връщах в интерната. Знаех: ще ме питат защо плача. Как да обясня?...

Оттогава антената на телескопа си остана неподвижна. Прочетох във вестника, че продължилите повече от четиридесет години опити да се хванат сигнали от другозвездни цивилизации са излезли неуспешни. Аз продължавах да виждам през моя прозорец решетестата конструкция на антената. Но слънчевото зайче вече не бягаше по тавана. Понякога в мен проблясваше наивна и дръзка мисъл: аз ще се поровя, ще измисля нещо и телескопът отново ще започне да шари по небето...

Станах астроном, а в астрономията си избрах проблемата за връзките с другозвездни цивилизации. Нас на шега ни наричаха „знакотърсачи”. Бях станала „знакотърсач” в трудно време. Последният много сериозен и безрезултатен опит бе предизвикал разочарование. Много „знакотърсачи” се бяха заели с други проблеми. Виждахме, че старите пътища са негодни, а нови не знаехме.

В нашия институт останаха тридесет души, едва ли не половината от всички „знакотърсачи” на Земята. Нямахше хипотеза, която ние да не бяхме готови да проверим. Нашите инженери бяха

изобретили свръхфини радиофилтри и бяха конструирали свръхчувствителни системи на молекулярни усилватели. Готвехме се за нови търсения.

И ето, че за два дни всичко се промени.

Вечерта на първия ден се срещнах с един човек, когото познавах много отдавна. Дълго се разходяхме в градската градина, след това покрай реката. Ръмеше ситен дъжд. Ние седяхме съвсем близо до водата и говорехме. Разговорът беше тягостен. От време на време чувах нашите гласове като че ли отстрани и си мислех: „Защо не можем да се разберем?“ Думите ни приличаха на студените дъждовни капки по шлифера ми. Всичко, което говорехме тази вечер, правеше невъзможно най-простото: да си кажем няколко добри думи. Простите и обикновени думи биха ни се сторили ненужни и фалшиви.

Връщах се в къщи пеш покрай реката. Вървах и се мъчех да си докажа, че този човек ми е безразличен. Доказателството излизаше логично и точно като геометрична теорема.

След това се спрях на моста и се замислих защо всичко стана така. Колко лесно е да се докаже една теорема и колко трудно е да се докаже любовта! През сивата пелена на дъжда виждах светлините на града и си мислех: „Те горят и аз ги виждам, ако угаснат, ще видя, че ги няма. Всичко е просто. А как да се види любовта?“

Над реката духаше силен вятър, аз измръзнах и забързах за къщи. Дълго ходих из стаята и когато ми стана извънредно тежко, почнах да подреждам книгите си.

И изведнъж забравих всичко. Прелиствайки страница след страница, аз си мислех, че във всяка епоха хората естествено са си представяли извънземните сигнали подобни на онези, които са съществували по същото време на Земята. Изобретено било радиото – и те започнали да очакват, че ще хванат радиосигнали. Излетяха нашите първи ракети – и започна да се говори за пристигане на чужди космически кораби. Възникна квантовата оптика – и почнаха да хващат светлинни снопове... Но защо непременно така? Сигналите, ако има изобщо такива, са изпратени от цивилизация, която е несравнимо по-стара от нас. Сигналните цивилизации (това е наш професионален термин) трябва да са не просто по-развити. Те са всемогъщи, те умеят да правят всичко, което не нарушава природните закони. Те ще изпратят не ония едва доловими сигнали, които ние хващаме с пределната чувствителност на приборите, а сигнали с колосална мощност. Сигнали, също тъй ярки, както светлините на града, които гледах от моста. Само слепец няма да ги види! Но ние не познаваме такива сигнали. Или те изобщо не съществуват, или...

Изводът беше зашеметяващ: сигналите са пред очите ни, ние толкова често ги виждаме, че просто не ги забелязваме!

...Това беше кошмарна нощ. Не спях нито минутка. Огън ме избиваше от мисълта, че откритието е много близко.

– Те горят - повтарях си аз, - тях всеки може да ги види. Ако угаснат, ще видим, че ги няма.

Призори бях много уморена и вече без всякакво възмущение можах отново да проследя целия ход на мислите си. Сигналните цивилизации са ни изпреварили извънредно много в своето

развитие, но свръхсветлинните скорости са недостъпни и за тях. Те няма да летят, дирейки разум. Те ще пратят сигнали. И това ще бъдат не насочени сигнали, а нещо, подобно на призива: „Слушайте всички!“ Такъв сигнал автоматически ще има ефект навсякъде, където е възможен високоорганизован живот. Да речем на планетите, които имат атмосфера. Следователно сигналите ще бъдат еднотипни за Земята, Марс и Венера. А главното – те ще бъдат продължителни. Те трябва да работят милиони, дори десетки, стотици милиони години. Но какво може да издържи милиони години?! За такъв период ще се разрушат и най-високите планини...

В 9 часа сутринта започнах експеримента. Идеята ми беше проста. Бях намерила нов път, а по този път трябваше да мине машина, серийната логическа машина „P-10“. Програмирах задачата, смисълът на която беше приблизително следният.

Да допуснем, че сме станали всемогъщи. Решили сме да изпратим сигнали на всички планети, където по принцип могат да съществуват висши форми на живот, включително и на неизвестни нам планети. Сигналите трябва да бъдат видими за всички що-годе разумни същества.

Какви са тези сигнали?

Пуснах машината, а след това занесох копие от програмата на своите колеги. У нас е прието новите хипотези да се подлагат на най-унищожителна критика. Ние изпробваме новите идеи като метал, който трябва да бъде използван за изработването на много важен апарат.

Върнах се в лабораторията си. Машината работеше. По показанията на контролните прибори виждах, че машината поглъща

все нова и нова информация. По нейно искане информацията се предаваше от централните хранилища.

Ние неведнъж бяхме използвали такива машини за проверка на своите хипотези. Машините никога не се смееха. Но те разбиваха на пух и прах много остроумни идеи. Веднъж изчислихме, че на машина от типа „P-10” са нужни средно девет минути, за да разбие всяка нова „знакотърсаческа” хипотеза...

Погледнах часовника. В лабораторията се бяха наблъскали всички колеги. И всички гледаха часовника. Минаха четиридесет минути, машината работеше и ние виждахме, че тя изпраща все нови и нови въпроси. Дванадесет минути тя се рови в архивите на Международния астрофизически съюз. Четири минути трая разговорът ѝ с Пулковската обсерватория. И изведнъж пълна изненада: машината за дълго време се свързва с информационния отдел на Киноархива. Не знам какво търсеха там нейните електронни събратя, но това трая повече от три часа.

Ние чакахме. Някой се сети да телефонира да ни донесат обедата тук в лабораторията. Машината се свързваше с най-различни организации. Приличаше на човек, който, запъхтян от бързина, задава въпрос след въпрос.

В шест часа вечерта ме накараха да си почина. Отидох в библиотеката и легнах на дивана. Обещаха ми да ме събудят след един час. Когато се събудих, беше дванадесет без пет. Втурнах се към „P-10”. Тя работеше. Казаха ми, че от девет часа машината обработва данните за Марс и Венера.

Останахме цялата нощ. Почти непрекъснато звънеше телефонът, питаха ни, но какво можехме да отговорим?...

Сигналите можеха да се окажат нещо всеизвестно, обикновено. И ние разбрахме: няма да бъде много лесно да се пречупим и да погледнем по новому на нещо, което от памти века се е смятало за земно...

В осем часа сутринта машината свърши работата си. През нощта бяха долетели астрономи от Москва, Мелбърн и Остава. Стаята не можеше да побере всички и мнозина стояха в коридора. Егоров, нашият началник, се приближи до буквопечатащата апаратура на машината, натисна клавиша и машината кратко предаде:

– Северните сияния.

Ние се слисахме. Идеята за северните сияния се бе появила у нас още вечерта, но кой знай защо я отхвърлихме. Един през друг ние формулирахме първия въпрос:

– Северните сияния зависят от Слънцето, нали?

– Да – отговори машината. – Сигналите се налагат върху идващия от Слънцето поток корпускули. За продължителни сигнали е целесъобразно използването на местна енергия. А сигналният характер на полярните сияния се проявява в закономерното редуване на окраската.

Вдигна се такъв шум, че нищо не можех да разбера. Машината бе обсипана с десетки въпроси, но Егоров каза:

– Не всички наведнъж! Най-напред трябва да узнаем как именно, с една дума, как се променя цветът на сигналите.

Той програмира въпроса, а машината отговори:

– Периодичността е две и половина години. Продължителността – един и половина-два часа. Всеки две и половина години аналогични сигнали се наблюдават и в полярните сияния на Венера

и Марс. Най-доброто описание, по данни на Диони – Исландия, е от 1865 г.

След един час ни донесоха микрофилм, снет от книгата на Диони. Ето как е описано в нея това сияние.

„Съобщиха ни, че северното сияние започва, и ние се покатерихме колкото е възможно по-бързо на най-високия покрив на форта. Близо до зенита припламна бял облак. Отначало се осветлиха краищата на облака, след това той лумна и бяла светлина заля небето и морето. Изящните мачти на нашата шхуна ясно се открояваха на тази северна светлина. След това през бялата светлина, която бе постигнала пълен блясък, видяхме червена лента. Това не бе толкова често описваната дъга, а трептяща лента с добре очертани граници. Внезапно червената лента угасна. Небето ни се стори пусто, но скоро лентата пламна отново. След това червената светлина на лентата бе сменена с жълта. Тези светли ивици изглежда бяха съгласувани помежду си. В продължение на половин час те се появяваха и угасваха в еднакви интервали от време, след което видяхме сноп цветни лъчи. Дълги светещи стълбове се издигаха нагоре, смели и бързи. Те бяха с различен цвят – от жълт до пурпурен, от червен до изумруден. И сякаш завършвайки това величествено зрелище, на небето отново се появиха червени и жълти редуващи се ленти. Те постепенно се издигаха нагоре и се превърнаха сякаш в брачен венец на небето. Сиянието взе обикновения си за тези места вид.”

Ние дълго мълчахме. След това някой каза:

– Две червени ленти и една жълта... Това е нещо като повикване за предаване. А самото предаване – това са светлинните припламвания във вид на стълбове.

Да, тук се долавяше някакво различие от обикновените форми на сиянието... Но ние не успяхме да намерим подробно описание или цветни кинокадри на основната част на „предаването“. Северното сияние е обикновено явление, на никого не беше хрумвало да го разглежда като сигнали на други цивилизации и да прави снимки непрекъснато в продължение на две-три години. Открихме само няколко кадъра, в които случайно бяха попаднали сигналите на „повикването“. Това беше лента от стар кинопреглед за морски бой в полярна нощ. През ослепителните избухвания на оръдейните залпове и огнените линии на трасиращите снаряди бе трудно да се различат призивните сигнали на Космоса...

* * *

Сега, когато пиша тези редове, въздухът трепти от грохота на мотори. На станция „Северен полюс“ дойде нова група винтолети. Ако хипотезата е вярна, след седемнадесет дни ние ще видим „сигналното“ сияние. Наблюденията ще се водят на полюсите на Земята, Марс и Венера. Ние работим денонощно, както работеше някога без почивка антената отвъд моя прозорец.

Може би милиони години са пламвали тези светлини. Те са сияли над безлюдната Земя. Светили са на пещерния човек. Светили са в оня ден, когато в Рим на площада на цветята е бил воден към ешафода Джордано Бруно...

Над Земята безспирно са припламвали звездни сигнали. Те са били затулени понякога от заслепяващия огън на войната. Гледали

са ги очите на хора, погълнати от своите грижи. Но ония, които са ги пращали, са били търпеливи. Те са знаели, че ще настъпи време, когато човекът – пръв беше човек от моята родина – ще полети в Космоса. Знаели са, че ще дойде време, когато сигналите ще бъдат забелязани. Това време дойде!

Ние ще чуем гласовете, летящи по Вселената...

